

Makale

Dışarıda ve Dışında Olmak: Yoksul Gençlerin Mekânla İlişkileri

Murat Şentürk¹
İstanbul Üniversitesi

Öz

Türkiye’de yoksulluk çalışmalarında en dezavantajlı gruplar olarak tanımlanan kadınların ve gençlerin kentle ve mekânla ilişkilerinin yeterince ele alındığı söylenemez. Sosyal dışlanmanın tezahürlerinden biri olan mekânsal dışlanmanın yoksul gençlerin gündelik hayatında birçok sorun oluşturduğu söylenebilir. Zira yoksul gençlerin gündelik hayatının şekillenmesinde ve yaşama tercihlerinde mekânsal dışlanma süreçleri önemli bir rol oynamaktadır. Yoksul gençlerin mekânla ilişki kurmaları ve/veya kurmamaları bir değişken olarak hem yoksulluk hem de gençlik araştırmalarına konu edilmelidir. Bu çalışmada, söz konusu ihtiyaçtan hareketle yoksul gençlerin mekânsal dışlanma süreçleri ve dışlanmanın getirdiği sorunlar ele alınmaktadır. Yoksul gençlerin mekânsal dışlanma pratikleri, Türkiye’de yoksullukla ve gençlikle ilgili yapılmış saha araştırmalarında ortaya çıkan veriler üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmada kullanılan saha araştırmaları verileri çoğunlukla nitel araştırmalara dayanmaktadır. Bu makalede, mekânın dışında bırakılan ve dışarıda kalan yoksul gençlerin mekânsal içermesini sağlayacak olan temel yaklaşımın deneyimleme kapasitesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Deneyimleme, mekânla ve mekânı var eden insanla bir arada olmayı, teması zorunlu kılmaktadır. Söz konusu deneyim, kişinin hem mekânsal hem de toplumsal açıdan kendini var etmesini mümkün kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Yoksul gençler • Mekân • Sosyal dışlanma • Mekânsal dışlanma • Kent yöneticileri • Gençlik araştırmaları • Gençlik politikaları

Being Outside and Apart: Impoverished Youths' Relations with Locales

Abstract

The relationships of women and youths, who have both been described in studies on poverty in Turkey as the most disadvantaged groups, to the city and venues has not been adequately addressed. Exclusion from venues, a manifestation of social exclusion, has been said to create many problems in the daily lives of impoverished youths. In this context, the process of spatial exclusion plays an important role in shaping youths' daily lives and their life choices. Impoverished youths' establishment of a relationship with locales needs to be the subject of both poverty and youth researches as a variable. In this study, the process of spatial exclusion for impoverished youths and the problems that this brings has been discussed on the basis of this necessity. In this context, spatial exclusion practices on impoverished youths were evaluated from the data of poverty and youth-related field studies conducted in Turkey. The field research data used in this study was mostly based on qualitative research. This study has concluded that in order to ensure spatial inclusion for impoverished youths who have been excluded from venues and remain apart is the basic approach of the capacity to experience. Experiencing requires being at a venue together with the people who have created it; experiencing requires contact. This experience makes it possible for one to call one's self into being both socially and spatially.

Keywords

Impoverished youths • Space • Social exclusion • Spatial exclusion • City managers • Youth researches • Youth policies

¹ İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Ordu Cad. No: 196, Beyazıt Fatih 34459 İstanbul.
Eposta: murat.senturk@istanbul.edu.tr

Yoksulluğun ve yoksulluğa bağlı olarak gelişen sosyal dışlanma süreçlerinin en görünür olduğu alanlardan biri kent mekânıdır. Yoksulluğun iktisadi güçsüzlüklerini çözmeye ya da azaltmaya yönelik politikalar geliştirilebilse de, kentsel mekânla ilişkili bir biçimde ortaya çıkan sosyal dışlanma ve onun bir parçası olan mekânsal dışlanmanın önlenmesi için çok fazla adım atıl(a)madığı söylenebilir. Yoksullukla ilgili temel tartışmalar *gelir adaletsizliğini* azaltmaya odaklandığı için genellikle iktisadi politikalar ya da sosyal politika uygulamaları geliştirilmektedir. Yoksul gençler özelinde ise en önemli politik ve toplumsal vurgu, genç işsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik olarak istihdam piyasasını geliştirmeye ve düzenlemeye ilişkindir. Bununla birlikte yoksul gençlerin yaşadığı sosyal ve mekânsal dışlanma süreçleri yeterince ilgi çekmemektedir. Hâlbuki yoksul gençlerin gündelik hayatlarının şekillenmesinde ve yaşama dair tercihlerinde mekânsal dışlanma süreçleri önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye’de gençlere yönelik yapılan araştırmalarda eğitim, kimlik, kültür, kuşak çatışması gibi alanlar ön plana çıkarken, gençlerin yoksulluk hâlleri ve mekânla kurdukları ilişkiler genellikle kent yoksulluğu ya da kentleşme sürecinin getirdiği (gecekondu gençliği, kentleşme sürecinde gençlerin istihdamı/çalışma biçimleri) olumsuzluklar/sorunlar bağlamında değerlendirilmektedir (Yaman, 2013a, s. 118–131). Bu durum yoksul gençlerin, gençlik araştırmalarında *yoksulluk* ya da yoksulluğun mekânsal boyutu bağlamında yeterince ilgi çekmediğini göstermektedir. Diğer bir deyişle yoksul gençler ve mekânla kurdukları ilişkinin boyutları araştırmalarda merkezi bir tema olmaktan ziyade farklı temalarla ilişkili bir biçimde ele alınmıştır.

Türkiye’de yoksul gençler ile yapılan çalışmalara bakıldığında Pınar Enneli (s. 42), hem dışlanmanın hem de yoksulluğun gençlik araştırmalarının yan konusu olduğunu belirterek, sözü edilen araştırmaların genellikle gençlerin aktif katılımını özendirme ve sorunların çözümü konusunda farklı aktörleri (gençler, yerel yönetimler, STK’lar vb.) bir araya getirme yaklaşımında olmadığını vurgulamaktadır. Gerek gençlik gerekse yoksulluk araştırmalarının, özellikle yoksul gençlerin mekânla kurdukları ilişkiye ve bu ilişkinin ortaya çıkardığı sorun alanlarına odaklanmadığı ve dolayısıyla sorunların çözümü için gerekli olan mekânsal müdahale önerilerinde bulunmadığı söylenebilir. Yoksul gençlerin mekânla ilişki kurmaları ve/veya kurmamaları bir değişken olarak hem yoksulluk hem de gençlik araştırmalarına konu edilmelidir. Gençlik sorunlarının ve yoksulluğun analiz edilmesinde maddi göstergeler nasıl önemli rol oynuyorsa, benzer bir biçimde mekânın ve mekânla kurulan ilişkinin de sürece dâhil edilmesi gerektiği söylenebilir. Zira tıpkı maddi göstergeler gibi mekânın olması ya da olmaması da gençlerin gündelik hayatlarını ve yoksulluk hâllerini farklılaştırabilmektedir.

Bu çalışmada, söz konusu ihtiyaçtan hareketle, öncelikle yoksul gençlerin mekânla ilişkili bir biçimde ortaya çıkan dışlanma süreçleri ele alınarak gençlerin mekânın ve

dolayısıyla toplumsal olanın *dışındaki* konumu değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Daha sonra ise, özellikle yerel yönetimlerin koordinasyonunda farklı aktörlerin işbirliği içerisinde yapılması gereken mekânsal müdahalelerin ilkeleri ele alınmaktadır. Yoksul gençlerin mekânsal dışlanma pratikleri, Türkiye’de yoksullukla ve gençlikle ilgili yapılmış saha araştırmalarında ortaya çıkan veriler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Yoksul gençlerin mekânsal dışlanma pratiklerine yer vermeden önce yoksulluğun dışlanmayla olan ilişkisi ele alınmalıdır.

Yoksulluk ve Dışlanma İlişkisi

Yoksulluk, tanımlanması güç kavramların başında gelmektedir. Çok farklı tanımları ve boyutları olmasına (bkz. Şenses, 2006) rağmen genel anlamda yoksulluk, iktisadi yetersizliklerden ötürü kişinin gündelik hayatı için gerekli olan ürün ve hizmetlere erişememe durumu olarak tanımlanabilir. Modern iktisadi sistemle birlikte geleneksel üretim biçimlerindeki değişiklikler ve değişimlerin toplum ilişkilerde yarattığı farklılıkların modern insanı alışılmışın dışında bir yoksullukla karşı karşıya bıraktığı söylenebilir (Buğra, 2005, s. 2). Bu durum sanayi devrimiyle, göçle ve nüfusun yoğunlaşmasıyla ortaya çıkan modern kentlerle yakın bir ilişki içerisinde. Bahsedilen değişimlerle iktisadi gelirler artarken yoksullar ve zenginler arasındaki gelir farklılığı da giderek büyümüştür. Gelir dağıtımında adaletsizlikler, bir taraftan kent mekânında gerçekleşirken diğer taraftan yine bu mekânda görünür hâle gelmiştir. Bu açıdan yoksulluğun ele alınmasında istihdam, istihdam biçimlerinin farklılaşması, ücretler, gelir dağılımdaki adaletsizlikler vb. iktisadi süreçler önemli parametreleri oluşturmaktadır. Örneğin 1970 sonrasında modern iktisadi sistemde yaşanan değişimlerle işin önemsizleşmesi (istihdamın düzensizliği ve işsizliğin artışı) ve gelir dağılımında büyük farkların oluşması yoksulluk süreçlerini etkileyebilmektedir. Modern iktisadi sistemin geçirdiği değişimlerin yoksulluğu ve yoksulluğun sosyal boyutlarını da farklılaştırdığı görülmektedir. Bununla birlikte iktisadi koşullar değişirken yoksulluğun var olduğu kentsel mekân da dönüşmekte ama hâlâ yoksulluğun mekânı olma özelliğini korumaktadır. Diğer bir deyişle bütün farklılaşmaların yaşandığı kentsel mekân, yoksulluk süreçlerinin en önemli değişkeni olma özelliğini sürdürmektedir. Kentsel mekân sadece yoksulluğun iktisadi boyutunun değil -hatta daha çok- toplumsal boyutunun (dışlanma, ayrışma vb.) analiz edilmesinde önemlidir.

Genel olarak insani şartlardan yoksunluk (Pritchett, 2003, s. 3–4); temel ihtiyaç maddelerinden ve fırsatlardan mahrum olmak (Asia Development Bank, 2006, s. 91), yaşamı sürdürmek için gerekli olan şeylere sahip olamamak (Aktan & Vural, 2002) gibi maddi öğeler etrafında tanımlansa da yoksulluk, giderek toplumsal yaşamdan dışlanma (Adaman, Akgüngör & Arman, 2002, s. 9), sosyal dışlanma, sosyal katılımı güçsüzlük, temel hizmetlere yetersiz erişim şeklinde de tanımlanmaktadır (Mowafi, 2004, s. 2–3). Bu açıdan yoksulluk, maddi yoksunlukların yanı sıra artan bir biçimde toplumsal süreç-

lerde yaşanan dışlanmayla da ilişkili bir biçimde ele alınmaktadır. Mutlak, göreceli, kırsal, kentsel, kalıcı, geçici vb. yoksulluk tanımları ve türleri olsa da yoksulluğun temel olarak iki boyutta tanımlanması ve kavramsallaştırılması gerektiği söylenebilir. İlki, insanın hayatını devam ettirebilmesi için zorunlu maddi ve manevi olanaklardan yoksun olması durumunu tanımlayan *derin yoksulluk*; ikincisi ise, zorunlu maddi ve manevi olanakların var olduğu ama zorunlu ihtiyaç maddelerinin dışındaki olanakları edinme gücüne sahip olamama/bunlara erişeme durumunu betimleyen *geçici yoksulluk* kavramıdır (Şentürk, 2008, s. 173). Bu kavramsallaştırmalardan ilki fiziksel yaşama, ikincisi ise toplumsal yaşama odaklanmaktadır. Söz konusu kavramsallaştırmaların ikincisinde, yoksulluğun maddi olanın ötesinde sosyal boyutunu öne çıkartılmaktadır. Zira ilgili literatürde bahsedildiği gibi yoksulluğun toplumsal boyutu giderek daha fazla önemsenmektedir.

Yoksulluk durumunun maddi yetersizliklerle açıklanmasının yanı sıra ilgili açıklamaya *dışlanma* süreçlerinin de dâhil edilmesi gerektiği söylenebilir. Her ne kadar yoksulluğun olmadığı durumlarda da sosyal dışlanma süreçleri yaşanabilse de, yoksulluğun ve sosyal dışlanmanın genellikle birlikte var olduğunu söylemek mümkündür. Hangi sürecin birbirini tetiklediği tartışmasında, uygulamalı araştırmaların verilerine bakıldığında, maddi imkânsızlıklar-dışlanma sarmalına yönelik değerlendirmelerin yoğunlaştığı görülebilir. Bu sarmalı yaşayan en önemli toplumsal grupların başında ise göç tecrübesini yaşayanlar gelmektedir. Çoğu zaman maddi imkânsızlıklar nedeniyle göç eden grupların yeni geldikleri bölgelerde de dışlanma süreçleriyle karşı karşıya kaldığı söylenebilir (Adaman & Keyder, 2006, s. 8). Dolayısıyla toplumsal dışlanma süreçleri, göçle yoğunlaşan kentsel mekâna özgü bir durum olarak ele alınabilir. Yoksulluk, kente özgü bir durum olmasa da, kentsel mekânda varlığını sürdüren dışlanmanın ve kentle yakın bir ilişki içinde olduğu söylenebilir. Bu durum, kentsel yoksulluk tanımlarında da net bir biçimde görülmektedir.

İşe ve gelire sınırlı erişebilirlik, konut imkânlarının ve hizmetlerin yetersizliği, şiddetin hâkim olduğu sağlıksız bir çevre, sosyal koruma mekanizmalarından yoksunluk, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim imkânının sınırlı olması Dünya Bankası tarafından kentsel yoksulluğun özellikleri olarak tanımlanmaktadır (Şentürk, 2008, s. 28). Gelir/tüketim, sağlık, eğitim, güvenlik ve güç/yetki yoksunluğuyla ilişkilendirilen kentsel yoksulluk kent yaşamının üç özelliğinden beslenmektedir: Nakit ekonomisiyle ilişkili olarak *metalaşma*, tehlikeli ve yoğun bir yerleşimin olduğu çevresel şartlar ve kırsal alana kıyasla toplumsal ve sosyal güvenliği sağlayan ev hayatından yoksunluğu ifade eden *sosyal parçalanma* (Moser, Gatehouse & Garcia 1996'dan akt., Baharoglu & Kessides, 2002, s. 124). Burada öne çıkan özellikler, kentsel yoksulluğu tanımlarken sosyal ve mekânsal boyutun önemli bir değişken olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan dünyada kent nüfusunun giderek artmasına paralel olarak kentsel yoksulluk oranları da yükselmektedir. 2007 yılında dünyada kentsel ve kırsal nü-

fus oranlarının eşitlenmesinin ardından 2014’te kentsel nüfus oranı %54’e ulaşmıştır (UN, 2014, s. 7).² Türkiye’de ise kentsel nüfus (il ve ilçe merkezleri) yaklaşık olarak %91,3 oranına ulaşmıştır (TÜİK, 2014a).³ Kentleşme hızının artması ve yoksulluğun kentsel bir hâl alması, dünya ölçeğinde yoksulluğun kentleştiği şekilde değerlendirilebilir (Davis, 2007, s. 70; Ravallion, 2001, s. 9). Fakat kentlerin mevcut yapısı hâlihazırda yaşamakta olanlar için yeterli olmazken göçün yoğunlaşması, küreselleşme, neoliberal ekonomi politikaları, sosyal devletin zayıflaması, tüketimin artması, gösterişçi kültürün yaygınlığı, suç, mafya, çete vb. unsurlar kente yeni gelenlerin imkânlarını daraltmaktadır (Aytaç & Akdemir, 2003, s. 51). Kentsel yoksulluğun geçirdiği bu yapısal değişimler, sosyal dışlanmayı ve onun önemli bileşenlerinden biri olan mekânsal dışlanmayı önemli hâle getirmektedir.

Sosyal Dışlanmanın Tezahürlerinden Biri Olarak Mekânsal Dışlanma

Sosyal dışlanma, genel olarak kişilerin yoksulluk, temel eğitim olanaklarına erişememe ve/veya uğradığı ayrımcılık nedeniyle toplumun dışına itilmeleri ve toplumsal hayata istedikleri gibi katılamamaları olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle kişilerin istemelerine rağmen toplumsal yaşama katılamamaları ya da kısmen katılabilmeleridir. Burada yoksulluk tanımında olduğu gibi sadece iktisadi değil birçok boyut sosyal dışlanmanın içerisine girmektedir. Bu yönüyle sosyal dışlanma yoksulluk hâllerini içerirken onun “*tek boyutlu ve anlık niteliğini aşan*” bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Adaman & Keyder, 2006, s. 5–6). Benzer bir şekilde Yurttagüler (2008, s. 380) de sosyal dışlanmayı, bireylerin ya da grupların toplumsal alana istemelerine rağmen farklı nedenlerden ötürü ulaşamamaları ve toplumsal alanın dışında konumlandırılmaları olarak tanımlarken *toplumsal alanın* hem mekânı hem de gençlerin genel olarak ulaşamadıkları tüm toplumsal hizmetleri (iş, eğitim, sağlık vb.) kapsadığını belirtmektedir.

Sosyal dışlanmanın yoksulluktan farklı olarak bir bölüşüm sorununa değil, toplumsal ilişkilerdeki sosyal katılımın yetersizliğine, sosyal entegrasyonunun bulunmayışına ve güçten yoksun olmak gibi durumlara tekabül ettiğini belirten Room (1999), sosyal dışlanmanın mekânsal bir boyut içerdiğini yaşanan yerdeki kamusal hizmetlerin yetersiz eksik ya da yetersiz olması durumunda kişinin/hanenin toplum dışına itilebildiğini vurgulamaktadır. Bundan çok daha önemlisi ise, sosyal dışlanmanın var olduğu bir mekânda dışlanmışlıktan kurtulmanın ve ihtiyacı duyulan toplumsal ilişkilerin kurulması imkânsızlaşmakta, hem kişisel motivasyon hem de toplumsal imkân boyutunda sosyal dışlanmanın mevcudiyetinin sürekli olma ihtimali artmaktadır (akt., Adaman & Keyder, 2006, s. 7). Her ne kadar sosyal dışlanma kavramı, 1970’lerin ortasında ilk

2 Kentsel nüfus oranı 2014 itibarıyla Afrika’da %40, Asya’da %47,5, Avrupa’da %73,4, Latin Amerika’da %79,5, Kuzey Amerika’da %81,5 ve Okyanusya bölgesinde ise %70,8’dir. Nüfusu 10 milyondan fazla olan şehir sayısı 41, 5-10 milyon arasında nüfusa sahip olan şehir sayısı 63, 1-5 milyon arasında nüfusu olan şehir sayısı 558, 500 bin-1 milyon arasında nüfusu olan şehir sayısı ise 731’dir (UN, 2014, s. 8, 13).

3 Bu durumun oluşmasında beldelerin ve köylerin büyükşehirlerin sınırlarına dâhil edilmesinin etkisi bulunmaktadır.

olarak Fransa’da sosyal güvenlik sisteminin (engellilik, tek ebeveyn olma durumu vb.) dışında kalan kişileri ve/veya grupları tanımlamak için ve genellikle istihdam ile ilişkili bir biçimde kullanılsa da, kavramın yaygınlaşmasında mekân ilişkileri belirleyici olmuştur. Özellikle göçmenlerin, yoksulların ve/veya sosyoekonomik açıdan dezavantajlı grupların şehir merkezi dışında yaşamaya başlamaları ve buna bağlı olarak *toplumsal alandan* giderek uzaklaşmaları sonucunda ortaya çıkan kentsel mekândaki dışlanma süreçleri, kavramın bugünkü yaygınlığının oluşmasının en önemli nedenleri arasındadır (Yurttagüler, 2008, s. 381). Bu yönüyle sosyal dışlanma kavramının gelişmesinde mekânın ve mekânsal süreçlerin önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Sosyal dışlanmanın ekonomik (emek piyasasında dışında yer almaktan kaynaklanan işsizlik ve/veya kredi olanaklarına erişememe durumu), kültürel (enik köken, din, dil vb. farklılıklardan dolayı toplumsal hayata katılamama durumu), politik (hukuki ve siyasi haklarını kullanamama ve/veya siyasal yaşama katılamama durumu) boyutları olmakla ve çoğu zaman bu boyutlar etkileşim hâlinde bulunmakla (Adaman & Keyder, 2006, s. 9–10) beraber söz konusu öneminden dolayı mekânsal dışlanmaya odaklanması gerektiği söylenebilir. Zira “Sosyal dışlanma nadiren mekânsal ayrımcılıktan ayrılmaktadır.” (Yılmaz, 2008, s. 36).

Mekânsal dışlanma; farklı nedenlerden ötürü, belli mekânlara erişememe, mekânlardan yararlanmada kısıtlamaların/sınırlamaların bulunması olarak tanımlanmaktadır. Mekânsal dışlanmada kişiler bir taraftan yaşadıkları bölgenin özellikleri nedeniyle dışlanabilir/ayrımcılığa uğrayabilirken bir yandan da kamusal hizmetlere erişimdeki güçlükler nedeniyle toplumsal hayata katılamayabilirler (Adaman & Keyder, 2006, s. 10).

Çok boyutlu bir süreç olan ve farklı boyutların birbirleriyle etkileşimi çerçevesinde oluşan sosyal dışlanmanın tespit edilmesi bu özelliğinden dolayı zorlaşmaktadır. Ayrıca boyutlar kendi başlarına ele alındığında da bir ölçme sorunuyla karşı karşıya kalınabileceği söylenebilir (Adaman & Keyder, 2006, s. 12). Sosyal dışlanmanın ölçülmesine ilişkin bu sorunlar, çeşitli öznel ve nesnel veri toplama süreçleriyle çözülmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte görünür olan mekânsal dışlanmanın boyutlarının tespit edilmesi diğer alt boyutlara göre daha olanaklıdır. Zira mekânla ve mekâna bağlı toplumsal ilişkilerle yaşanan dışlanma süreçleri, kişilerin deneyimleri üzerinden ortaya çıkarılabilir. Bu deneyimler belirli öznellikleri içinde barındırır da söz konusu deneyimlerle ilgili olarak bir takım ortak yönlerin tanımlanması mümkündür.

Diğer taraftan kentte, mekâna dayalı dışlanma süreçleri farklı alanlarda ve değişik boyutlarda gerçekleşmektedir. Türkiye’de kent çalışmalarında daha çok kent çeperinde yer alan gecekonduya odaklanıldığı söylenebilir. 1990’lı yıllarla birlikte kent içinde/merkezinde oluşmaya başlayan yoksul mahallelerinin her ne kadar birçok özelliği bulunsa da kent çeperlerinden farklı yoksulluk, sosyal ve mekânsal dışlanma pratikleriyle muhatap olduğu da görülmektedir (Yılmaz, 2008, s. 27). Her iki farklı alanın

mukayeseli biçimde ortaya konulması, özellikle mekânsal dışlanmanın boyutlarının tespit edilmesinde karşılaşılan güçlükleri aşmaya katkı sağlayacaktır. Zira mekânın tarihi/geçmişi ve oluşum süreçleri, kentle ve kent merkeziyle kurulan ilişkiler tespit edildiğinde mekânsal dışlanma süreçleri de daha görünür hâle gelebilmektedir.

Sosyal dışlanmanın tespit edilmesindeki güçlükleri aşmanın diğer yollarından biri de, verdikleri kararlarla dışlanma süreçlerini oluşturan ve/veya bu süreçleri derinleştiren kurumsal yapıların analizidir. Yılmaz'ın (2008, s. 30) da aktardığı gibi sosyal dışlanma, Avrupa'da özellikle toplumsal bütünleşmeden sorumlu kurumların yetersizliğine işaret eden çok boyutlu bir kavramdır ve mahrumiyetin sadece gelir de değil birçok alanda yaşandığına vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla sosyal dışlanma, bütünleşmeyi sağlamakla görevli olan kurumsal yapıların müdahalelerine, kararlarına ve uygulamalarına bakılarak anlaşılabilir ve değerlendirilebilir.

Kurumsal yapıların analizinde odaklanması gereken noktaların başında ise, hangi uygulamaların mekânsal dışlanma süreçlerini beslediği, hangilerinin ise yeni mekânsal dışlanma pratiklerinin oluşmasına katkıda bulunduğu gelmektedir. Bediz Yılmaz (2008, s. 127–128), İstanbul Tarlabası'nda yürüttüğü çalışmada, yapısal olarak tanımlandığında *sınıf-altı* kavramının toplumsal dışlanma ile ortaklılara taşıdığını iddia ederek söz konusu bölgede Kürt göçmenleri sınıf-altı olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte Alev Erkilet ise (2011, s. 137), İstanbul Tarihi Yarımada'daki yoksulluğun sınıf-altı kavramsallaştırmasıyla analiz edilip edilemeyeceğini ele aldığı çalışmasında, bu bölgede sınıf-altı oluşumlarını engellemeye muktedir olanın *tampon mekanizmalar*⁴ olduğunu ve hâlâ varlığını devam ettiren söz konusu mekanizmaların “kentsel müdahalelerle yok edilmediği” müddetçe, sınıf altının olumsuz davranış kalıplarının var olamayacağını belirlemektedir. Dolayısıyla ilgili bölgede henüz bir sınıf-altı oluşumundan söz edilemeyeceği ifade edilirken, var olan tampon mekanizmaları ortadan kaldırma potansiyeline sahip kentsel müdahalelerin bu türden bir oluşuma neden olacağı vurgulanmaktadır. Bu bakımdan kentsel mekâna yönelik müdahalelerin yoksulluğu ve yoksulluk hâllerini farklılaştıracağı söylenebilir.

Kentsel mekâna yönelik müdahalelerin oluşturacağı mekânsal değişikliklerin ve sosyal dışlanmanın en önemli boyutlarından biri *erişebilirlik*dir. Buğra ve Keyder (2003), *kamu mal ve hizmetlerine erişimi, emek piyasasına erişimi ve sosyal katılımı* dışlanmanın sosyal boyutları olarak tanımlamaktadır (akt., Yılmaz, 2008, s. 32). Eğitim, sağlık, barınma gibi hizmetlere *ulaşamama* ya da ulaşma sürecindeki dezavantajlar, sosyal dışlanmanın kavramsallaştırılmasında altı çizilen hususlardır (Atkinson & Davoudi, 2000; Sen, 2000'den akt., Yurttagüler, s. 384). Bu nedenle sosyal dışlanmanın muhatabı başta yoksullar olmak üzere çeşitli dezavantajlı (gençler, çocuklar, yaşlılar, engelliler, kadınlar vb.) gruplardır.

4 “...ailelerin yaşadığı mahallelerdeki gençlik suçluluğu ve uyuşturucu bağımlılığı ile bizzat bu deneyimi yaşamış gençler mücadele etmekte ve kendilerine imkân sağlandığı takdirde bu faaliyetleri sistematik olarak gerçekleştirebileceklerini belirtmektedirler.” (Erkilet, 2011, s. 144).

Kentsel mekânlara *erişebilirlik* yoksulların, özellikle yoksul gençlerin, Weberci anlamda *yaşam şanslarını* belirleyebilmektedir. Kentsel sistem içerisinde yerel yöneticiler tarafından belirlenen *dağıtım* ve *erişebilirlik* kuralları ve alınan kararlar, mekânsal ve toplumsal sınırlamalara neden olmaktadır (Pahl, 1975, s. 201). *Konut* ve eğitim gibi alanlara ayrılan kaynaklarının dağılımını kontrol etmek, kentleri planlamak ve ulaşım sistemini düzenlemek, *vergi miktarlarını* ve bunların hangi alanlarda kullanılacağını belirlemek, park ve oyun alanları gibi *kamusal mekânları*, alışveriş merkezi vb. *tüketim mekânlarını* belirlemek kent yöneticilerinin aldığı kararlardan bazılarıdır (Slattery, 2007, s. 281). Bu bağlamda Pahl (1975, s. 203), özellikle konuta, iş piyasasına ve eğitim süreçlerine dikkat çekmektedir. Zira kaynaklar, insanların yaşam şanslarını etkileyebilmektedir. Buna göre söz konusu kaynakların dağıtımını elinde bulunduran *kent yöneticileri* (kamu ve özel sektör birlikte değerlendirilmektedir), aldıkları kararlar ve uygulamalarla söz konusu kaynaklara ilişkin süreci belirleyebilmektedir. Pahl'un yaklaşımında bu çalışma açısından önemli olan husus, kent yöneticilerinin aldıkları kararlarla kentsel-mekânsal düzenlemeleri yapabilme kapasitesi, belirli kaynakların dağıtımıyla çatışmayı yönet(eme)me durumu, bireysel ve/veya kamusal mekânlara *erişebilirlik* süreçlerini belirlemesidir. Yoksul gençlerin mekânlarla kurdukları ilişkilere odaklanan bu çalışmada, kent yöneticilerinin mekânsal *erişebilirliği* sağlama noktasındaki konumları önemlidir. Kentsel mekânlarla yoksul gençlerin iletişimini ve ilişkisini kurmaya yönelik müdahaleleri değerlendirmeden önce yoksul gençlerin mekânsal dışlanma süreçleri betimlenmelidir.

Mekânsal Dışlanma ve Yoksul Gençler

Sosyal dışlanma süreçlerinin en önemli özelliklerinden biri, kuşaklar arasında döngüsel bir yapı arz etmesidir. Dışlamaya maruz kalmış yetişkin ve gençlerin, dışlanma süreçlerinin üstesinden gelmeleri çok zordur. Dolayısıyla bu durum, dışlanmanın kuşaklar arası aktarımına neden olmaktadır (Adaman & Keyder, 2006, s. 11). Bu döngüyü kırabilme potansiyelini taşıyan sosyal gruplar gençler ve kadınlardır. Çoğu zaman kadınlar, sahip oldukları potansiyelleri çocukları, dolayısıyla gençler için harcamaktadır. Bu nedenle gençlerin sosyal dışlanmaya maruz kalmalarını önlemek ve içinde buldukları sosyal dışlanma süreçlerini ortadan kaldırmak için çeşitli mekanizmalar geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Yoksul gençlerin sosyal dışlanma süreçlerinin en önemlilerinden biri ise mekânsal dışlanmadır. Mekânsal dışlanma ev, okul, iş yeri gibi mekânlarda varlığını sürdürürken *mekânsal damgalanma*, kent mekânına dâhil olamamayı beraberinde getirmektedir. Bu bölümde yoksul gençlerin nasıl söz konusu mekânların dışında kaldığı ele alınmaktadır.

Evin Dışında Kalmak

Ev, gençler için olduğu kadar insanların tümü için kendilerini var ettikleri bir mekân olma özelliği taşır. *Ev*, insanın gündelik hayatındaki fiziksel ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra insanın kendini ve ailesini kurduğu, biçimlendirdiği ve düzenlediği bir mekândır. Toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde ailenin nasıl belirleyici bir konumu varsa *evin* de mekânsal olarak bu türden merkezi bir konumu bulunmaktadır. Bu nedenle *evin dışında* kalmak, toplumsal ilişkilerin dışında kalmaya başlamak ve/veya giderek toplumsal düzenle olan irtibatın kopması ya da zayıflaması anlamına gelmektedir. Yoksul gençlerin buldukları hanelerin kalabalık olması, fiziksel şartların (konut koşullarının) yetersizliği, aile içi ilişkilerin önemli ölçüde gerilimli olması, ebeveyn tarafından fazla bir anlam ifade etmediklerine inanmaları vb. nedenlerden ötürü *evin dışında* kaldıkları ve/veya *kalmak istedikleri* söylenebilir (Yaman, 2013b, s. 339). Bu durum toplumsal alanla ilişkileri önemli ölçüde etkilemektedir. Zira gençler (%40) için hayatı anlamlı kılan *ailedir* (MEMUR-SEN, 2014, s. 19).

Yoksul gençlerin yaşadıkları hanelerin önemli bir kısmının kalabalık olması ev için yaşam koşullarını etkileyebilmektedir. KONDA'nın 2006 yılında yaptığı bir gençlik araştırmasında, 18-28 yaş arasındaki gençlerin %11'nin 1 ila 2 kişiden; %67'sinin 3 ila 5 kişiden; %18'nin 6 ila 8 kişiden ve %4'nün 9 veya daha fazla kişiden oluşan hanelerde yaşadığı tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi düşük olan gençlerin yaşadıkları hanelerdeki kişi sayısının arttığı (özellikle Kuzeydoğu, Ortadoğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri için) ortaya konulmuştur (Pultar, 2008, s. 264). Bu durum, yoksul ve eğitim seviyesi düşük gençlerin kalabalık hanelerde yaşadıklarını göstermektedir. Konut koşullarının yeterli olmadığı bu hanelerde gençler, ev içi kullanımda dezavantajlı konumdadırlar ve bu hem evde kalış süresini hem de evdeki ders çalışma koşullarını doğrudan etkilemektedir. Ev içi mekânsal koşulların kötü olması bir taraftan eğitimin bırakılmasını diğer taraftan ise kişisel ve psikolojik gelişimleri doğrudan etkileyebilmektedir (Hall ve ark., 1999'dan akt., Yentürk, 2008, s. 55).

Yoksul gençlerden kızlar evlerde toplumsal rolleri nedeniyle varlıklarını sürdürebilirken, *erkekler* okula gitmedikleri sürece işe girip haneye iktisadi gelir getirmek zorunluluğu ile karşı karşıya kalmakta ve *evin dışında* yer almaktadırlar. Bazen de aileler, gençlerin okula gitmemeleri, işe girerek hane ekonomisine katkıda bulunmaları konusunda *baskı* uygulayabilmekte, gençler ise ne okula ne de işe devam edemeyip arada kalmakta ve *evin, okulun ve işin dışında* kalabilmektedir.⁵ Okul ya da *iş yeri*

5 Müderrisoğlu (2008, s. 60), araştırması kapsamında İstanbul Tarlabası'nda yaptığı bir mülakatta Mehmet'in aktardıkları bu durumu özetlemektedir: "Okula gideceğim diyorum, gitmeyeceksin diyor. Gidiyorum, çalışacaksın diyor. Çalışmaya çağım diyorum. Kaç kere kütüphaneye gidiyorum, sen dışarı çıkıyorsun diyor, oyun oynamaya falan. Ya bilmiyorum. Abla aslında ben bu sene kendime söz vermiştim, ben okula gitmeyecektim. O kadar sinirlendirdiler ki abla. Öyle, seni okula göndermeyeceğiz, seni okula göndermeyeceğiz, seni okula göndermeyeceğiz. Ben yani kendime söz vermiştim dedim işte, okula giderken beni göreceksiniz bir de gitmezken göreceksiniz. Gerçekten söyleyeyim abla kaç kere kötü arkadaşlarla da takıldım abla. Daha büyüklere takılıyordum ben. O kadar sinirlendim ki abla, şey de kullanıyorlardı, sigara. Ama anlamadılar abla. Kendime zarar veriyordum."

mekânına sahip olan yoksul genç erkeklerin ise *ev içinde* fiziksel varlıkları devam etse de kısıtlı zamanlarının önemli bir bölümü televizyon, eğer varsa bilgisayar ve internet başında geçmektedir.

Diğer taraftan eğitim hayatına devam etmeyen ve aynı zamanda ücretli işlerde çalışmayan, evlilik deneyimi yaşamamış ve ailesiyle birlikte yaşayan genç yoksul kızlar, “ev kızı” olarak tanımlanmakta ve kamusal alanda görünmez oldukları belirtilmektedir (Lüküslü & Çelik, 2008, s. 12). Bunlar, yoksul genç erkeklerden farklı olarak *evin dışında* değil *içinde* yer almaktadır. Bu bağlamda yoksul genç kızlar için *dışarıda olmak* bir hedef hâline gelebilmekte, *iş hayatında yer almak* (Aktaş Yamaoğlu, 2006, s. 33; Lüküslü & Çelik, 2008, s. 110) ya da *evlenmek*, ev dışına çıkmanın araçlarına dönüşebilmektedir.

Eğitim düzeyi düşük yoksul genç kızların *ev dışına* çıkabilmek için çalışmayı tercih etmeleri durumunda vasıf gerektirmeyen işlere yöneldikleri ve genellikle mahalle/semte içindeki küçük imalat sanayinde kendilerine yer buldukları söylenebilir. Bu durum yoksul genç kızlar için düşük ücretleri, uzun çalışma saatlerini, zor çalışma koşullarını ve niteliksiz fiziksel mekânları beraberinde getirmektedir. Eğitim düzeyi nispeten yüksek olan yoksul genç kızların ise mahalle/semte dışında hastaneler, alışveriş merkezleri, bürolar, mağazalar vb. mekânlarda kendilerine yer bulabildikleri gözlemlenmektedir. Bu durumda olanlar kendilerini *evin* ve mahallenin/semtin *dışına* çıkarabilme potansiyeline sahip olabilmektedir.

Bununla birlikte *meslek edindirme kursları* da gerek gelecekte iş imkânı oluşturmayı gerekse evden dışarıya çıkmayı sağlayan mekanizmalardır. Bu kurslar gündelik hayatın rutinini değiştirebilmektedir (Aktaş Yamaoğlu, 2006, s. 33–34). Belediyelerin gençlik ya da kültür merkezlerinde düzenledikleri kurslara katılımın genç yoksul kızların gündelik hayatını farklılaştıran ve onları toplumsal ilişkilerle buluşturan mekânlar oldukları söylenebilir. Ancak Kurtaran 2008 yılında yaptığı araştırmada belediyelerin internet sitelerini incelediğinde, gençlere yönelik bilgilendirmelerin ve özel haber bölümlerinin yer almadığını tespit etmiştir. Belediyeler internet duyurularını yeterince yapmamakta, haberleri ve duyuruları güncellememekte ve gençlerin yoğun olarak kullandıkları interneti ve cep telefonlarını etkili kullanamamaktadır (s. 253). Yerel yönetimlerin gençlere ulaşmak için yeni iletişim teknolojilerini daha verimli ve etkin kullanması gerektiği söylenebilir.

Okulla İletişim Kuramamak

Okul, gençler söz konusu olduğunda, toplumsal olanla ilk kalıcı ve uzun temasın gerçekleştiği mekândır ve sadece belirli bilgilerin aktarıldığı, öğretildiği bir eğitim kurum değil, aile/ev dışında olanla ilk ciddi karşılaşmadır aynı zamanda. Özellikle bu çalışmanın konusu olan gençler için okul, içinde gelecek yılları şekillendiren ilişki-

leri barındırır. Yoksul gençler açısından okulu, sadece bir eğitim kurumu olarak değil hayatı çevreleyen ve şekillendiren bir mekân olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Yoksul gençlerin okula devam etmemelerinin temel nedenleri arasında maddi yetersizlikler ve çalışmak zorunda olmaları, sosyal çevrenin özellikleri, gençlerin geçmiş okul deneyimlerindeki başarısızlıklar, meslek sahibi olma arzuları ve aileye bağımlı olmak istememeleri sayılabilir. Bununla birlikte okul başarısızlıklarında, çalışma isteğinin, arkadaş çevresinin etkisinin (Aktaş Yamanoglu, 2006, s. 14–18) olduğu görülmektedir. UNDP (2008) raporunda lise ve üniversiteye gitmeyenlere bu durumun nedenleri sorulduğunda %11'i ailelerinin engel olduğunu, %30'u bir işe girip para kazanmak gerektiğini, %50'si ise "ilgi ve istek eksikliği" olduğunu söylemişlerdir. Okula gitmek konusunda ilgi ve istek eksikliği hissedenlerin %60'ının da düşük geliri ailelerden geldiği görülmektedir.

Yoksul gençlerin önemli bir kısmının okulla kurdukları iletişim ve ilişkinin zayıf olmasının maddi temelleri olsa da asıl *sınırlı ve belirli* alanlara sahip okul mekânı ve söz konusu mekânı var eden idareci, öğretmen ve akranlar bu durumda etkilidir. Aktaş Yamanoglu'nun (2006, s. 18) yürüttüğü araştırmada, her türlü maddi yetersizliğe ve aile baskısına rağmen eğitime devam eden ve "*yüksek başarılar gösteren*" gençler de bulunmaktadır. Bu gençlerin başarılarında okulla ve öğretmenlerle kurdukları ilişkilerin önemli bir yeri vardır. Adaman ve Keyder'in yaptığı araştırmada (2006, s. vii) da, genellikle kalabalık sınıflarda olan gençlerin okul dışı faaliyetlerinin sınırlı olması ve evde çalışmaya uygun koşulların bulunmaması nedeniyle eğitim olanaklarından bütünüyle yararlanamadıkları belirtilmektedir. Burada yoksul gençlerin genellikle düşük seviyeli eğitim olanaklarından yararlanabildiği, eğitimde nitelik sorunun okulla kurulan ilişkileri belirlediği, çoğu zaman bu ilişki ve iletişimin hızlı bir biçimde ortadan kaybolduğu söylenebilir.

Evin dışında kalmakla ya da kalmak istemekle başlayan bu süreçte evle ve dolayısıyla aileyle kurulan ilişkilerin zayıflamasının neticelerinden biri de, bir mekân olarak okul ile ve okulu oluşturan idareci, öğretmen⁶ ve akranlarla olan iletişimin zayıflamasıdır. *Evde olamamak* sokakla kurulan ilişkiyi güçlendirirken, okulla olan ilişkiyi ise giderek azaltmaktadır.

Okulla iletişimin zayıflaması ve sonrasında kopması genç yoksulların toplumsal statülerini de farklılaştırmaktadır. Bu durum, hem *ev içi* hem de *ev dışı* mekânsal ve toplumsal ilişkilerde belirgin bir biçimde kendini gösterebilmektedir. Bu bağlamda evde okuyan gençlerin statüsü devam ederken, okuldan ayrılan yoksul gençler evdeki

6 Müderrisoğlu (2008, s. 60), araştırması kapsamında İstanbul Tarlabası'nda yaptığı bir mülakatta Mehmet'in aktardıkları bu durumu özetlemektedir: "(Öğretmenin mesela biliyor mu senin çalıştığını?) Bazen biliyor, bazen anlatıyorum. Nasıl söyleyeyim abla, mesela ders var, yapamadığım zaman niye yapamadın diyor. Hocam istedim diyor, çalışıyor musun diyor, çalışıyorum diyorum. Bazen de unutup çalıştığımı unutup, şey yapmıyor. Kızıyor da söylüyorum yine, tamam yap diyor, çalışsan da yap diyor. Okula o zaman niye geliyorsun ders çalışmıyorsan o zaman diyor."

konumlarını kaybetmektedirler. Yeniden statüye kavuşulması hızlıca iş hayatında yer almayı, çalışan işin nitelikli ve uzun süreli olmasına ve alınan ücretlerin yüksekliğine bağlıdır. Dolayısıyla okul hayatıyla ilişkisi kopan yoksul gençler, uzun süreli işsizlik yaşadıklarında hem statü kayıpları ciddi boyutlara ulaşmakta hem de bir süre sonra gerek ilişkiler gerekse mekânsal kullanım anlamında giderek *ev dışına* itilmektedir.

İş Yerinin Olmaması ya da Fiziksel Açıdan Yetersizliği

Yoksul gençlerin işgücü piyasası ile olan ilişkilerine bakıldığında “uzun süreli işsizlikler”, “kısa/geçici dönemli işler”, “parasız çalışılan işler” ve “çeşitli güvencelerden yoksun”, “zaman zaman tehlikeli” ve “uzun çalışma saatlerine sahip işler” olduğu görülmektedir (Aktaş Ymanoğlu, 2006, s. 24). Bu bağlamda ilk sorun alanı genç işsizliğidir. Türkiye’de genç işsizliğinin yetişkin işsizliğinin uzun yıllardan beri iki katına çıkması, genç işsizliğinin çözülemeyen bir sorun olduğunu göstermektedir. Yentürk’e göre genç işsizliği ve dışlanmışlık bütün dünya için geçerlidir ve bu nedenle sadece iş yaratma mücadelesiyle değil, sosyal kurumların yaygınlaştırılmasıyla birlikte düşünülmelidir (Yentürk, 2008, s. 48, 50). 2014 yılı Ağustos döneminde Türkiye’de işsizlik oranı %10,1 seviyesinde iken, 15-24 yaş grubunu içeren genç işsizlik oranı %18,9’dur (TÜİK, 2014b). Diğer taraftan gençler de en önemli sorunlarının işsizlik olduğunu (%26,8) düşünmektedir (MEMUR-SEN, 2014, s. 28). Bu durum, ülkemizde hâlâ genç işsizlik oranlarının yüksek seviyelerde olduğunu göstermektedir.

Eğitim süreçleri yarıda kalan ya da tamamlansa bile nitelik olarak düşük bir eğitim profiline sahip olan yoksul gençler, iş piyasasında yer almakta zorlanmakta ve uzun süren işsizlik dönemleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Yoksul gençler kendilerini var edebilecekleri bir *iş yerinden* mahrum kalmaktadırlar. *Evin ve okulun dışında kalmalarından* sonra *iş yeri* de olmayan yoksul gençlerin mekânsal problemleri son noktasına varacaktır. Bu durum, yoksul gençlerin daha fazla sokakta vakit geçirmelerine neden olduğu gibi, bir taraftan da onların farklı mekân arayışlarına yönelmeleri sonucunu doğurmaktadır. Yoksul gençlerin gerek bahsedilen mekân problemleri gerekse bu problemleri çözmek için girdikleri uğraşlar farklı sorunları beraberinde getirebilmektedir.

Yoksul gençler uzun süreli işsizliklerinde önceleri mahallelerinde/semptlerinde vakit geçirebilirken zaman uzadıkça görünürlüklerini azaltma yoluna gitmektedirler. İşsizliğe, *başiboş gezmeye* yönelik toplumsal tavır alışların varlığı bir süre sonra yoksul gençleri yaşadıkları semtte/mahallede daha az görünür kılmakta, bu türden durumlarda söz konusu bölgeye *yürüme* mesafesindeki alanlarda ya da park gibi açık mekânlarda konumlanabilmektedirler. UNDP tarafından 2008 yılında yapılan araştırmada da Türkiye’de belli bir yaştan sonra işsiz kalmanın sarsıcı etkiler yarattığına, özellikle genç erkekler için işsiz kalmanın “*yetersiz, yarım, eksik kalmış adam demek*” olduğuna yer verilmektedir (s. 68).

İş bulmakta zorluk yaşayan yoksul gençlerin çoğunlukla bir vasıf gerektirmeyen, çalışma koşulları ağır ve uzun süreli olan işlerde çalışmaya başlamaktadırlar. Bu durum, öncelikle *iş yerinin* fiziksel açıdan uygun olmamasını ve sağlıksız koşulları beraberinde getirmektedir. Bu işler, Yılmaz'ın da aktardığı gibi (2006, s. 31), kayıt dışı sektörde yer alan “tehlikeli”, “düzensiz”, “geçici”, “düşük ücretli” ve “sosyal güvenlikten mahrum” işlerdir. Hane gelirinin artmasını sağlamak amacıyla çalışmaya başlayan gençler, söz konusu işler de çalıştığı için hane ekonomisine katkılar yapabilmektedir. Ancak uzun vadede topluma entegrasyonu ve dikey toplumsal hareketliliği mümkün kılabilme potansiyeline sahip eğitim hayatının dışında kalmak söz konusu olmaktadır (Yılmaz, 2006, s. 32–33).

Okul yaşamından çok hızlı ve kolay kopan gençler, ağır çalışma koşullarının varlığı ve sosyal hayata katılmada yaşadıkları güçlükler nedeniyle çoğu kez pişman olmaktadır (Aktaş Ymanoğlu, 2006, s. 19). Özellikle kayıt dışı işlerde ve uzun süreli çalışan yoksul gençlerin, *gün içerisinde yorulmaları* ve iş sonrasındaki kısıtlı zamanlarının önemli bir kısmını kent için ulaşımda geçirmeleri nedeniyle yaşadıkları mahalleyle/semtle çoğu zaman ilişki kurmakta zorlandıkları söylenebilir.⁷

Diğer taraftan çalışan yoksul gençler, işe gitmeyen ya da okula devam etmeyen gençlere göre kent içi farklı ilçeleri ve mahalleri görebilmekte, bu alanları daha fazla tanıyabilmektedir (Aktaş Ymanoğlu, 2006, s. 42). Farklı ilçelere çalışmaya giden yoksul gençler, toplu ulaşımı kullanmaları nedeniyle kentin farklı alanlarıyla tanışmaktadırlar. Fakat çoğu durumda uzun çalışma süreleri ve ağır çalışma koşulları, söz konusu mekânları deneyimlemeyi mümkün kılmamaktadır. Yoksul gençler için bu mekânlar içinden geçip gidilen ancak durul(a)mayan mekânlara dönüşmektedir. Vakit bulsalar ve yorgun olmasalar dahi yoksul gençler kazandıkları ücretin düşüklüğü, haneye katkı yapma zorunluluğu, ebeveynlerin bu yöndeki baskısı, para harcama alışkanlıklarının bulunmayışı gibi nedenlerle bu mekânları deneyimlemekten uzak durmaktadırlar. Yoksul gençlerin genellikle düşük ücretli işlerde çalışması, zorunlu ihtiyaçlarının dışında farklı harcamalarda bulunmalarını engellemektedir.

Bununla birlikte aile desteğinin (ailenin yanında yaşama, temel gereksinimlerin aile tarafından karşılanması vb.) olduğu durumlarda yoksul gençlerin kamusal alanların ve tüketim mekânlarının kullanımında daha aktif oldukları söylenebilir. Ancak bu durum *iş türlerine*, *mesai koşullarına*, çalışma biçimlerine ve ücretlerinin seviyesine bağlı olmaktadır. Bütün bu koşulları yerine getirseler de yoksul gençlerin yaşadıkları mekânla tanımlanmaları/damgalanmaları kentsel mekâna dâhil olamama problemini ortaya çıkarabilmektedir.

⁷ Aktaş Ymanoğlu'nun (2006, s. 26) yürüttüğü araştırmada genç Korkut'un sözleri bu duruma örnek oluşturmaktadır: “Zor işte çalışma hayatı, burada ortam yok, sosyal bir faaliyetimiz yok, hep çalışıyoruz, vücut yoruluyor. Sabah erken geliyoruz işe yani, çok yorucu bir iş... Çocukluğumuzu yaşayamadık, gençliğimizi, gezme tozma olmadı. Geldik sanayiye kör kör, gözümüz açılmadan askere gideceğiz (Korkut, 20).”

Kentsel Mekâna Dâhil Olamama

Yoksul gençlerin yaşadıkları mahalleyle/semtle tanımlanmaları söz konusudur. Bu durum ise eğitim, iş ve sosyal hayatta kurulan ilişkileri belirlemektedir. Genellikle bu mahaller/semter suçla, madde kullanımıyla, şehirli olamamakla, güvenilir olmakla vb. tanımlanmaktadır. Örneğin “Tarlabası’nda ikamet etmek kendi başına bir ahlâksızlık, suça yatkınlık göstergesi” olarak değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2008, s. 141). İstanbul’da Küçük Mustafa Paşa ve Balat semtlerinde yapılan bir araştırmada da Fatih’in merkezindeki sakinlerin (*yukarıdakiler*) söz konusu semtleri/mahalleleri (*aşağıdakileri*) “kenar mahalle”, “pislik bir yer”, “tehlikeli bir yer” vb. olarak tanımladıkları, bu bölgede yaşayanların bu sözlerden rahatsızlık duydukları ve nihayetinde bir dışlanma hissettikleri görülmüştür (Şentürk, 2008, s. 156).

Özellikle yoksul gençlerin iş bulmakla ilgili olarak yaşadıkları mahalleyle/semtle “damgalanmış olmaları”, iş piyasasıyla kurulan ilişkilerde önemli problemlere yol açmaktadır (Aktaş Ymanoğlu, 2006, s. 27). Gecekondu bölgeleri ile kent merkezindeki yoksul mahallelerin sınırları değişken olsa da, belirli bir mahallede/semtte ikamet etmek emek piyasaları açısından dışlanmayı da beraberinde getirmektedir (Adaman & Keyder, 2008, s. 128).

Söz konusu alanların güvenlik problemlerine tanık olması ve/veya bu sorun üzerinden tanımlanmaya başlaması, özellikle suçtan ve diğer sorunlu aktivitelerden uzak durmak isteyen yoksul gençlerin kamusal mekânı kullanımlarına da yansımaktadır. Belli bir gerçekliğe ve/veya söyleme dayalı bir biçimde oluşan *güvenlik sorunu*, yoksul gençlerin gündelik hayatlarında, özellikle akşam ve gece saatlerinde, mekân kullanımlarını sınırlandırabilmektedir.

KONDA’nın 2006 yılında yaptığı araştırma verilerinde 29 yaş altı gençlerde, “Çocuklarım buraya yerleşmesin!” veya “Şartlara göre düşünürüm.” diyenlerin oranı %60 iken “Gelecekte buradan, bu şehirden taşınmayı ister misiniz?” sorusuna “evet” cevabı verenlerin oranı %31,41’dir. Bu veriler, her üç gençten birinin geleceği başka bir yerde hayal ettiğini göstermektedir (Pultar, 2008, s. 275). Tarihi kent merkezinde oturan gençler genellikle farklı bir mahalleyle/semte taşınmayı, kent çeperlerinde oturanlara nazaran daha az düşünmekte ve mahallenin geçmişinden beslenerek mekânla ilişkilerini söz konusu tarihsel arka planla güçlendirmektedirler. Kent çeperlerinde yaşayan yoksul gençler ise genellikle yaşadıklarını çevrenin fiziksel, sosyal boyutundan önemli ölçüde rahatsız oldukları için kültür seviyesi yüksek, güvenli, temiz ve sosyal hayatı canlı mekânlara yerleşmek istemektedirler (Aktaş Ymanoğlu, 2006, s. 42; Yaman, 2013b, s. 336). Yaşanılan mahalleden taşınıp taşınmamaya ilişkin düşüncelerde de kendini gösterdiği gibi, yoksul gençlerin yaşadıkları mahalleyle/semtle tanımlanması/damgalanması kent merkezi ve çeperleri için değişmese de, gençlerin bu tanımlamadan kurtulmak için geliştirdikleri stratejiler mekânla kurdukları ilişki açısından farklılaşmaktadır.

Bilindiği üzere kent merkezinde olmanın getirdiği çeşitli imkânlar vardır. Kiraların düşük olması, merkezi iş alanlarına yürüme mesafesinde olması, kültür ve eğlence mekânlarına yakın olması söz konusudur. Bu durum iş ve geçinme imkânlarını artırmaktadır. Fakat diğer taraftan kentin merkezinde olan bu türden alanlar kentin çeperinde yer alan yoksul mahallelerden daha fazla yok sayılmaktadır. Yılmaz'ın da belirttiği gibi (2006, s. 37), şehrin kalbinde olmalarına rağmen toplumsal uzaklık yadsınamayacak duruma gelmektedir. Bununla birlikte özellikle yoksul gençlerin kent merkezinde yer alan mahallelerin/sempterin tarihsel birikimlerinden yararlandıkları ve daha güçlü bir kimlikle kendilerini var etmeye çalıştıkları söylenebilir. Bu, her ne kadar Tarla başı gibi daha yoğun bir biçimde suçla ilişkilendirilen mahalleler/semptler için zor olsa da, özellikle İstanbul Tarihi Yarımada'daki yoksul gençlerin tarihsel arka plandan kuvvet aldıkları görülmektedir. Yaşanılan mahalle/sempt hâlihazırda belirli dezavantajları barındırırken yoksul gençler bunu görmezden gelerek ve bu algnının üstünü örtebilmek için mekânın tarihteki güçlü yönlerini öne çıkarmakta ve geçmişe yaslanmaya çalışmaktadır (Şentürk, 2008).

Kentin çeperlerinde, gecekondu bölgelerinde ise farklı stratejiler vardır. Bu tür alanlarda oturan kişiler mahalle/sempt dışındaki ilişkilerinde nerede oturdukları sorulduğunda kentliler tarafından daha iyi algılanan bir mekânı belirtmektedirler.⁸ Bu durum yoksul gençlerin hâlihazırda mekândan taşınmayı istemelerine yol açmaktadır. Mahalleyi/sempti terk etme isteği sadece mekânsal dışlanmayı aşmak için geliştirilmiş bir strateji değil, aynı zamanda yoksul gençlerin kendilerini değiştirme arzusu olarak da değerlendirilmelidir (Yaman, 2013b, s. 336).

Kent çeperlerinde oturanlar merkeze erişim zorlukları yaşamaktadırlar. Ulaşımın uzun sürmesi, maliyeti gibi nedenler yoksul gençlerin kent merkeziyle olan ilişkisini zayıflatmaktadır. Adaman ve Keyder'in (2008, s. 104) yürüttükleri araştırmada kent çeperinde yaşayanları %30'unun kent merkezine hiç gitmediği, %30'nun ise 2-3 ayda bir ya da daha seyrek gittiği tespit edilmiştir. Tüfekçioğlu ve Şatiroğlu'nun (2001) bir gecekondu bölgesi olan Bayramtepe'de yaptıkları araştırmada da hem çocukların hem de kadınların genellikle kendi sokaklarında, mahallelerinde vakit geçirdikleri, erkeklerin ise iş ararken dolaşabildiği görülmüştür. Maddi yoksunlukları (yol parası, eğlence alanlarına giriş için gerekli olan para vb.) sebebiyle Esenler'de oturan yoksul gençler de İstanbul'un merkezi ilçeleri ve eğlence mekânlarının yoğun olarak bulunduğu Taksim, Bakırköy, Kadıköy vb. yerlere gitmelerini engellemektedir. Diğer bir neden ise bu gençlerin gittikleri mekânda kabul görmemeleri ve dışlanmalarıdır (Yaman, 2013b, s. 338).

⁸ Aktaş Yamanoğlu'nun (2006, s. 39) yürüttüğü araştırmada genç Seçil'in sözleri bu duruma örnek oluşturmaktadır: "Ben söylüyorum Tuzluca'yı'da oturduğumu, ben de eziklik yok, ama gocunanlar var, 'nerede oturuyorsunuz' ını Dikimevi diyenler var buraya, söylemek istemiyorlar... Burası mimlenmiş, çok eskiden mimlenmiş, buradan adam mı çıkar diye, biraz karışık burası işte... (Seçil, 19)."

Kent merkezlerindeki yoksul mahallerine ve gecekondu bölgelerine yönelik kamusal hizmet arzının kent genelinden az olmasıdır. Ulaşım, yeşil alan, çocuk oyun alanları vb. hizmetlerin kent genelinden az olduğu söylenebilir (Adaman & Keyder, 2008, s. 128). Kent merkezinde görece farklı kamusal hizmetlerin değişik amaçlarla (turizm vb.) yapılması ve kamusal hizmet arzının sınırlı olduğu kent merkezindeki mahallelerin/semthlerin başka alanlara yakın ve yürüme mesafesinde olması dezavantajlı durumu azaltan faktörler olarak kabul edilebilir. Diğer bir deyişle mekân kullanımı açısından kent merkezinde de imkânlar sınırlıdır ancak merkezdeki farklı alanlara yürüyerek ulaşım mümkün olduğu için daha fazla kentsel mekânla ilişki kurulduğu söylenebilir.

Gençlerin Mekânsızlık Hâllerinin Sorunları

Gençlerin bahsedilen mekânların dışında kalmaları onları farklı arayışlara itse de, temelde yeni mekânları var edebildiklerini söylemek çok güçtür. İstanbul Tarihi Yarımada'da gerçekleştirilen bir araştırmada, yoksul genç erkeklerin *sokak köşelerinde/köşe başlarında* sohbet etmeyi ya da internet kafelerde vakit geçirmeyi, genç kızlarınsa caddelerde yürümeyi tercih ettiği gözlemlenmiştir. Bununla birlikte gençlerin maddi imkânsızlıklar nedeniyle çoğu zaman sinema, tiyatro, konser vb. kültürel etkinlikleri temel bir ihtiyaç olarak görmediği için ya hiç tercih etmedikleri ya da çok nadir sayılabilecek bir sıklıkta yaptıkları görülmüştür (Şentürk, 2008, s. 162-163). Tarihi kent merkezinin dışında, kent çeperinde ya da göçle kurulmuş bir bölgede yapılmış bir başka araştırmada ise, *evin dışında kalan gençlerin sosyal hayatlarını devam ettirebildikleri yeni bir mekân olarak kafelerden* bahsedilmektedir. Araştırmaya göre *kafeler*, yoksul gençler için sadece eğlence ve dans mekânı değil, kendilerini *bi-rey* olarak var ettikleri, akran ilişkileriyle belirli bir sosyalleşme sağladıkları, başları sıkıştığında sığınabilecekleri, sorunlarının çözümüne katkı sağlayan bir *ikinci ev*, hatta *birinci ev* olarak tanımlanmaktadır. Kafe mekânıyla kurulan ilişki o kadar yakındır ki oraya gidilmediğinde sıkıntı duyulmakta, bir *baba* olarak görülen *kafe* sahibinden özür dilenmektedir. Gençler için önemli bir mekân olan *kafelerdeki kız-erkek ilişkilerindeki rahatlıklar*, madde kullanımına dönük pratiklerin varlığı, yasal olmamasına rağmen alkol satışının yapılması, geç saatlere kadar açık olması vb. nedenler, gençlerin hayatına olumsuz etkilerde bulunabilmektedir (Yaman, 2013b, s. 339).

Bununla birlikte Yaman'ın (2013b, s. 348) Esenler'de yaptığı çalışmada da -kent merkezinde olduğu gibi- gençlerin semtten/ilçeden -maddi imkânsızlıklar ve dışlanma korkuları nedeniyle- çok fazla ayrılmadıkları ve "köşe başlarında bekledikleri" gözlemlenmiştir. Köşe başında toplanmak, kafe benzeri toplanma mekânlarından farklı olarak maddi imkâna bağlı değildir. İkincisi, sigara içmek yasak değildir. Üçüncüsü, *köşe başında beklemek* mahalleye, sokağa vaziyet etme, gelişmelerden haberdar olma ve gerektiğinde müdahale etme imkânı tanımaktadır. Dördüncüsü, sokak başlarında toplanma gençlerin kavga etmeyi, sigara içmeyi, madde bağımlılığını,

racon kesmeyi, genç kızlara laf atmayı öğrendikleri ve “çiraklık yaptıkları bir atölyeye” dönüşmektedir. Beşinci ve olarak *köşe başları*, “gençler için evden kaçıldığında sığınılacak bir mekân, sevilen bir kızın isminin duvara kazıldığı bir pano, bazen de koro hâlinde şarkı söylenen bir sahne işlevi” görmektedir.

Yoksul gençlerin mekân problemi; ev, okul, iş ve kent mekânında kendilerini var edememeleri bahsedildiği gibi birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bu sorunların başında ise, suça bulaşma ve madde kullanımını görmektedir. Toplumsal ilişkilerin mekân üzerinden kendini var ettiği kabul edilirse, mekânsızlık hâlleri, mevcut ilişkilerden farklı olarak gündelik hayatına yeni bir *değer/anlam* katma arayışına giren yoksul gençleri madde kullanımına ve buradan da suça yöneltebilmektedir.⁹ Bu bölgelerdeki ekonomik zorluklar aile içi geçimsizliği ve şiddeti artırırken, özellikle gençlerde madde bağımlılığını ve suça eğilimi artırmaktadır (Adaman & Keyder, 2008, s. 129).

Gençlerin mekânsızlık nedeniyle yöneldikleri alanlardan biri de internet kullanımınıdır. MEMUR-SEN’in 2014 yılında yaptığı *Türkiye Gençlik Profili Araştırması*’nda gençlerin internette yararlanma sıklığının bir hayli yüksek olduğunu, neredeyse üçte ikisinin (%60,7) günde birkaç kez internette yararlandığı tespit edilmiştir. Gençlerin %29,2’si araştırma, %16,8’i sosyal medya, %11,2’si eğlence/oyun ve %10,9’u haber almak için interneti takip ettiğini söylemiştir. Gençlere kendilerine ait vakitlerini nasıl geçirdikleri sorulduğunda %21,1 ile bilgisayar/internet kullanmak ilk sırada yer almaktadır (s. 10, 14). SETA tarafından yapılan bir araştırmada da gençlerin boş zaman aktivitelerinde öne çıkan hususların başında televizyon izlemek ve radyo dinlemek (%56,8); kitap, dergi ve gazete okumak (%40,8), internette sosyal medya ağlarına katılmak (%37,2), spor yapmak (%29,6) ve bilgisayar oyunları oynamak (%20) görmektedir. Bu hususlar televizyon, internet ve bilgisayar kullanımının gençler arasında yaygın olduğunu göstermektedir. Katılımcılar interneti daha çok evlerinde (%71,8), iş yerlerinde (%12), internet kafede (%14,9) kullanmaktadırlar (Gür, Dalmış, Kırmızıdağ, Çelik & Boz, 2012, s. 62, 83). Yoksul gençler söz konusu olduğunda da benzer oranların söz konusu olabileceği, hatta internet ve bilgisayar kullanımının ve internet kafeye gitmenin daha yaygın olacağı söylenebilir.

Yoksul gençlerin (elbette genç nüfusun yoğun olduğu alanlarda) yaşadığı mekânlarda dışlanma pratiklerinin toplumsal ilişkileri olumsuz etkilediği görülmektedir. Sosyal dokunun bozulması, suçluların ilgili bölgede “yuvalanmasına” ve mahalledeki yoksul gençlerin bir şekilde suç gruplarının parçası hâline gelmesi söz konusudur (Yılmaz, 2008, s. 34). Özellikle düşük ücretli ve ağır işlerde çalışan yoksul gençlerin, yoksulluktan hızlıca kurtulmak için geliştirdikleri stratejilerden biri,

⁹ Aktaş Yamanoglu’nun (2006, s. 37) yürüttüğü araştırmada genç Umut’un ve Örsan’ın sözleri bu duruma örnek oluşturabilmektedir: “Okumazsam bu çevrede ben de bir sürtük olur çıkabilirim. Tabii biraz insana da bağlı, istemezsen uzak durabilirsin... (Umut, 15).”

“Askerliği bekliyorum bir an önce gitsem, burada gezdiğin zaman sürekli tehlike. Ben 5-6 ay ceza aldım uyuşturucudan, benim suçum olmadan, suçsuz yere gittim Ulucanlar’ı gördüm... (Örsan, 20).”

bu türden grupların içerisinde yer almaktır. Gerek kent merkezinde (Şentürk, 2008; Yılmaz, 2008) gerekse kent çeperlerinde (Yaman, 2013b) yoksul genç erkeklerin herhangi bir çeteye dâhil olmak, yoksul genç kızların ise çete üyeleriyle *birlikte olmak, evlenmek* istedikleri görülmektedir. Bu bağlamda mekânsal dışlanmanın muhatabı olan yoksul gençlerin söz konusu suç gruplarından kendilerini uzak tutmaları güçleşmektedir. Yılmaz (2008, s. 37), –Tarlabaşı örneğinde– mekândaki hırsızlık eylemlerinin bu türden işlere kalkışmayacak olanları da “etkilediğini” ve “cezbettiğini” vurgulamakta, insanların hayatta kalma stratejisi olarak bu türden eylemlere başvurduğunu belirtmektedir.

Yoksul gençler, buldukları mahallelerde/semterde kendilerini geliştirebilecekleri olanaklardan yoksun olduklarını ve kendileri için örnek alabilecekleri kişilerin var olmadığını belirtmektedir (Aktaş Ymanoğlu, 2006, s. 45). Ayrıca mekândan kaynaklanan kısıtların kentsel haklara ulaşmakta güçlüklerle neden olduğundan bahsedilmektedir (Adaman & Keyder, 2008, s. 129). Şentürk’e göre (2008) eğitimden ve iş hayatından *dışarıda kalma*, gençlerin bir araya geldikleri STK’ların da *dışında kalmaları* anlamını taşımaktadır.

Bütün bunlar gençlerin mekânsızlık hâllerinin birçok sorunu beraberinde getirdiği, yoksul gençleri mekândan ve toplumsal olanda uzaklaştırdıklarını göstermektedir. Bu sorunların yoksul gençlerin teker teker belli bir mekânla olan ilişkinin kopmasından kaynaklandığını söylemek güçtür. Burada ele alınan ev, okul, iş ve kent mekânından kopuşun birbiri içine geçtiği ve birbirini tetiklediği söylenebilir. Diğer bir deyişle yoksul gencin mekânlardan dışlanması ve bu mekânların dışında kalması birbiri içine geçmiş, karmaşık bir süreci ifade etmektedir.

Sonuç Yerine: Mekânsal İçermeye Yönelik Kentsel Müdahalelerin İlkeleri

Yoksul gençlerin mekânsal içermesini sağlayacak olan temel yaklaşım *deneyimleme* kapasitesidir. *Deneyimleme*, mekânla ve mekânı var eden insanla bir arada olmayı, teması zorunlu kılar. Bu deneyim, kişinin kendisini hem mekânsal hem de toplumsal açıdan var etmesini mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda yoksul gençlerin mekânları *deneyimlemesini* sağlayabilecek ilkelerin neler olduğu konusunda bir değerlendirme yapılmalıdır. Bunun için öncelikle genel ilkelere değinilmekte, ardından mekânsal dışlanmanın yaşandığı alanlara ilişkin değerlendirmelere yer verilmektedir.

İlk olarak mekânsal dışlanma süreçlerinde *erişebilirlik* ilkesinin önemli bir yer vardır. Çünkü *erişilemeyen* deneyimlenemez. Dolayısıyla yoksun gençler yönelik mekânlar erişilebilir olmalıdır. Bununla birlikte ikincil olarak *süreklilik* sağlanmalıdır. *Sürekliliği* sağlanmış bir erişebilirlik süreci yapılandırılmalıdır. Aksi takdirde deneyimleme sadece bir sefere mahsus kalır, devamı gelmez.

Diğer bir ilke ise çeşitliliktir. Kategorik olarak sadece benzer yaştaki, statüdeki, deneyimdeki vb. gençleri bir araya getirmek deneyimi sınırlandırmaktadır. Farklı rollere ve statülere sahip kişilerin bir araya gelebildikleri, kişilerin geçişkenliğine de imkân tanıyan mekânlara ihtiyaç olduğu söylenebilir. Burada toplumdaki ayrı, farklı, bağımsız bir gençlik grubundan ziyade toplumun parçası olan ve bunu söz konusu mekânlar aracılığıyla hisseden ve deneyimleyen bir gençlik hedefinden hareket edilmelidir.

Çeşitliliğin sağlanması, mekânsal esnekliğin/geçişkenliğin oluşturulmasına bağlıdır. Mevcut gençlik birimlerinin ve etkinliklerinin/aktivitelerinin katı bir biçimde yapılandırıldığı dikkate alınır tabii, yapılandırılmamış olana ihtiyaç olduğu görülebilir. %100 yapılandırılmış, sınırları çizilmiş mekânların belirlenmesi, yoksul gençlerin mekânla ilişki kurmalarını büyük ölçüde zorlaştırmaktadır. Yaşın, fiziksel unsurların ve toplumsal algıların şekillendirdiği *hareketli, dinamik, yerinde duramayan* gençliğin tabii ortamlarda *durması, durulması*, sükûnete ermesi söz konusu olabilecektir.

Mekânın insan unsurundan bağımsız bir biçimde düşünülmemesi de bir başka ilkeyi oluşturacaktır. Var olan birimlerdeki uygulayıcıların sadece etkinlik/aktivite sırasında gençlerle birlikte olması ve/veya yalnızca mesai saatleri içinde *görevinin* başında bulunması mekânla insan arasındaki ilişkiyi kurmaya yetmemektedir. Mekânsal dışlanma süreci anlatılırken insana ve topluma yapılan vurgu dikkate alınır, mekânı var edenin de insan unsuru olduğu görülebilir. *Evin, okulun, işin ve kentin* dışında kalan yoksul gençler Esenler örneğinde kendilerini *kafelere* atarken sadece eğlenme arzusuyla değil, *kafe* sahipleriyle kurdukları yakın ilişki nedeniyle bu mekânları tercih etmekte ve adeta *ilk evleri* hâline getirmektedir (Yaman, 2013b, s. 339). Dolayısıyla mekânsal birimleri oluştururken insan unsurunu ve bu insanın mekânla olan ilişkisini de dikkate almak gerekmektedir.

Hâlihazırda inşa edilmiş mekânlardaki tasarım unsuru da ön plana çıkmaktadır. Mekânın kullanım alanlarından ve işlevlerinden daha çok *tasarım* öncelenmektedir. Bu durum yerel yönetimlerin yaptıkları çalışmaları tasarım aracılığıyla *göstermek/sunmak* istemelerinden kaynaklanmaktadır. Hâlbuki burada amaç tasarım yapmak değil *işlevleri* olan mekânlar inşa etmektir. Günümüzde *tasarım* giderek bir hedef hâline gelmektedir. Tasarımlarıyla dikkat çeken mekânların işlevleri sınırlı kalabilmekte ve mevcut ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Bu durumu önlemek için işlevleri olan bir mekânın inşa edilmesini bir ilke olarak belirlemek gerekmektedir. Tasarım inşa etmek/yapmak, bir ilke olmamalıdır.

Diğer bir ilke ise, gençlere yönelik mekânların oluşturulmasında mahallenin/semtin temel alınmasıdır. Kent içi erişimin önemli bir unsur olduğu düşünüldüğünde yoksul gençlerin mekânlara erişebilirliğinin sağlanmasının mekânla kurulacak ilişkinin niteliğini belirleyeceği görülebilecektir. Böylelikle mahalle/semte içinde mekân yoksunluğu çeken yoksul gençlerin bir *mekânsal sermayeye* kavuşmaları mümkün olabilecektir.

Bu mekânların inşa edilmesinde gençlerin, özellikle yoksul gençlerin de sürece dâhil edilmesi gerekmektedir. Ülkemizde *katılımcılık*, sadece proje öncesinde yapılan ve çok az kişinin bildiği ve katıldığı toplantılar olarak değerlendirilmektedir. Hâlbuki mekânın inşa edileceği arsanın belirlenmesinden mimari özelliklere, mekândaki içeriklerin belirlenmesinden iç tasarımlara kadar gençlerin katkı vermesini sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir. Burada *uzmanlık* bilgisinin hâkimiyetinden kurtulup toplumun bu konulardaki uzmanlığına güvenmek daha fazla verim sağlayacaktır.

Gençlere yönelik mekânsal müdahaleler konusunda yararlı adımları atmak için, gençlerin mekânla kurdukları ilişki üzerine araştırmalar yapmak gerekmektedir. Buradan çıkacak sonuçlarla birlikte, mekânsal müdahaleleri gençlerin katılımıyla belirlemek ve yapmak daha verimli olacaktır. Daha sonra ise mekânsal müdahalelerin sonuçları üzerine araştırma yaparak gerekli düzenlemeleri gerçekleştirmek ve bu döngüyü devam ettirmek gerekmektedir. Dolayısıyla burada karşımıza çıkan ilke, gençliğin mekânla olan ilişkisini sürekli gözlemlemek ve değerlendirmektir. Bu bağlamda fikirlerin ve ihtiyaçların hızla değiştiği kentsel mekânın da yeni talepler doğrultusunda kendini sürekli yeniden kurması gerekmektedir.

Okullar gençler için sosyalleşmenin en önemli mekânlarından biridir. Okulun sadece bir *eğitim kurumu* olarak değil gündelik hayat içerisinde eğitim ve eğitim dışı faaliyetlere zemin olacak bir mekân olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Gençlerin mahalleyle olan ilişkisini de büyük ölçüde şekillendiren okulların sosyal politikalar ekseninde değerlendirilmesi ve desteklenmesi gerektiği söylenebilir. Okuldaki mekânların yeniden düzenlenmesi, okul mimarisinin geliştirilmesi, ders dışında da okulun gençlerin kullanabilecekleri alanlara sahip olması (kütüphane, oyun alanı vb.) tartışılması gereken hususlardır. Eğer bu türden birimler okullar içinde yapılamıyorsa uygun olması durumunda okul bahçesinde, uygun değilse yakın alanlarda kütüphane (ders çalışma), spor alanları ve kültürel aktiviteler için yeni mekânlar inşa edilebilir. Müderrisoğlu da okullar ve toplum merkezlerinin ortak hareket ederek çocuklara ve gençlere yönelik hizmetler geliştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Müderrisoğlu, 2008, s. 64).

Diğer taraftan *ev dışında* kalan yoksul gençler için eğitimle ilişkilerini sürdürmelerine imkân tanıyacak mekânların tasarlanması da gerekmektedir. Bu mekânların serbest ders çalışabilmeyi, okuma yapabilmeyi, film ve belgesel izlemeyi vb. mümkün kılan bir yapıda olması gerekmektedir.

STK'larının rolünün ve imkânlarının artırılması söz konusu olmalıdır. Ayrıca sosyal girişimci olarak tanımlanabilecek kişilerin de çeşitli açılardan desteklenmesi gerekmektedir. Yentürk ve arkadaşlarının yürüttükleri araştırma sonucunda gençlerin kendi yaş grubunda yer alan kişilerin kurduğu STK'lara üye olmak konusunda daha istekli oldukları ve STK'lara üye olan gençlerin ebeveynlerinin daha eğitilmiş ve hanelerine giren gelirin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu veriden hareketle gençlerin bizati-

hi kendi kuracakları ve yönetecekleri STK girişimlerinin desteklenmesinin, özellikle yoksul gençlerin STK kurmalarının ve üye olmalarını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesinin sosyal içerme açısından önemli olduğu belirtilmektedir (Yentürk, 2008, s. 65). Örneğin lise ve üniversite öğrencilerinin STK'larda gönüllü çalışmasını teşvik etmek amacıyla yerel yönetimler tarafından burslar sağlanabilir. Yerel STK'larda gönüllü olarak çalışan gençlere burslar, ücretsiz ulaşım kartı sağlanması vb. uygulamaların başlatılması toplumsal bütünleşmeyi sağlamak açısından önemlidir.

Bununla birlikte mahallede/semtte yer alan sosyal girişimcilerin desteklenmesi konusunda özellikle yerel yönetimlerin çeşitli mekanizmalar geliştirmesi gerektiği de söylenebilir. Hâlihazırda sosyal girişimci olarak çalışan birçok kişi gençlerin problemleriyle ilgilenmekte, onlarla iletişim ve ilişki kurarak sorunlarını çözmeye çalışmaktadır. Çoğu zaman kendi maddi imkânlarıyla ya da yakın çevresinden sağladığı desteklerle gençlere yönelik çalışmalar yapan kişilerin nakdi olarak desteklenmesi de aynı olarak nasıl desteklenebileceğine ve ne tür mekanizmaları geliştirilebileceğine dair araştırmalar yürütülmesi yararlı olacaktır. Bazen bir *kafe* sahibi, bazen bir cami imamı, bazen bir esnaf, bazen bir öğretmen sosyal girişimci olabilmektedir. Bu sosyal girişimcilerin yerel yönetimler tarafından desteklenmesiyle toplumun yine kendi kaynaklarından hareketle çözümler üretmesi sağlanmış olacaktır. Sosyomekânsal dışlanmanın önlenmesinde mevcut toplumsal mekanizmalardan yararlanılması ve yoksul gençlerin deneyimlemesini mümkün kılacak mekânlar inşa edilmesi gerektiği söylenebilir.

Received: June 15, 2015

Revision received: August 10, 2015

Accepted: November 21, 2015

OnlineFirst: December 5, 2016

Copyright © 2015 • Istanbul University Department of Sociology

tjs.istanbul.edu.tr/en

DOI 10.16917/sd.04346 • December 2015 • 35(2) • 188-201

Extended Abstract

Being Outside and Apart: Impoverished Youths' Relations with Locales

Murat Şentürk¹
Istanbul University

Abstract

The relationships of women and youths, who have both been described in studies on poverty in Turkey as the most disadvantaged groups, to the city and venues has not been adequately addressed. Exclusion from venues, a manifestation of social exclusion, has been said to create many problems in the daily lives of impoverished youths. In this context, the process of spatial exclusion plays an important role in shaping youths' daily lives and their life choices. Impoverished youths' establishment of a relationship with locales needs to be the subject of both poverty and youth researches as a variable. In this study, the process of spatial exclusion for impoverished youths and the problems that this brings has been discussed on the basis of this necessity. In this context, spatial exclusion practices on impoverished youths were evaluated from the data of poverty and youth-related field studies conducted in Turkey. The field research data used in this study was mostly based on qualitative research. This study has concluded that in order to ensure spatial inclusion for impoverished youths who have been excluded from venues and remain apart is the basic approach of the capacity to experience. Experiencing requires being at a venue together with the people who have created it; experiencing requires contact. This experience makes it possible for one to call one's self into being both socially and spatially.

Keywords

Impoverished youths • Space • Social exclusion • Spatial exclusion • City managers • Youth researches • Youth policies

¹ Correspondence to: Murat Şentürk, Department of Sociology, Faculty of Letters, İstanbul University, Ordu Cad. No: 196 Beyazıt Fatih, İstanbul 34459 Turkey. Email: murat.senturk@istanbul.edu.tr

Citation: Şentürk, M. (2015). Being outside and apart: Impoverished youths' relations with locales. *Turkish Journal of Sociology*, 35(2), 188-201.

While areas such as education, identity, culture, and generation gap have come into prominence in researches conducted with youth in Turkey; youths' poverty status and spatial relations are usually evaluated in the context of the challenges of urban poverty or of the urbanization process (Yaman, 2013a, pp. 118–131). This case shows that *impoverished* youths haven't drawn sufficient interest in youth research in the context of impoverishment or the spatial dimension of impoverishment. When looking at the studies with impoverished youths conducted in Turkey, Enneli (2010, p. 42) stated that both exclusion and poverty is an issue of youth research and she emphasized that these researches usually had not examined the encouragement of youths' active participation nor brought together the different players to solve problems. Impoverished youths' establishment of a relationship with locales should be the investigated variable of both poverty and youth researches. It can be said that in analyzing the problems and impoverishment of youth, financial indicators need to be involved as to how they play an important role in the formation of locales and the relationships formed with them as well. This is because just like financial indicators, whether or not there is a venue can make a difference in youths' daily lives and state of poverty. In this study, while considering the exclusion processes that occur in the form of impoverished youths' relationship with locales, these youths' locations apart from a venue and, hence, apart socially will be assessed primarily with motions towards the mentioned needs.

The Relationship between Poverty and Exclusion

Changes in traditional modes of production and differences caused by changes in social relations can be said to have left modern humans with an unusual poverty alongside the modern economic system (Buğra, 2005, p. 2). This situation's close relationship to the Industrial Revolution, migration, and modern cities emerged with a concentration of populations. Poverty, although there are many different definitions and dimensions², can be generally defined as the situation of a lack of access to the products and services necessary for daily life due to economic inadequacies.

Even if poverty is defined through tangible means such as the deprivation of humanitarian conditions (Pritchett, 2003, pp. 3-4), as being deprived of basic necessities and opportunities (Asian Development Bank, 2006, p. 91), or as not having the things necessary to sustain life (Aktan & Vural, 2002), it eventually becomes defined as exclusion from social life (Adaman, Akgüngör, & Arman, 2002, p. 9), social exclusion, powerlessness in social participation, and inadequate access to basic services (Mowafi, 2004, pp. 2–3). In this respect, poverty has increasingly been dealt with in a manner associated with the exclusion experienced socially in addition to its material deprivation.

---

² For details on the definitions of poverty, see Senses, 2006.

According to the data, implemented studies can be seen to have focused on evaluating the spiral between exclusion and financial difficulties. One of the most important social groups that have experienced this spiral is migrants. Immigrant groups can be said to confront exclusion many times in the regions they newly come to because of financial difficulties (Adaman & Keyder, 2006, p. 8). Thus, the processes of social exclusion can be dealt with as a unique case of urban locale focused on immigration. Urban poverty, which is associated with deprivation of income/consumption, health, education, security, and power/authority, is fed from three characteristics of urban life: *commoditization*, as related to cash economy; *environmental conditions*, which are the hazardous and crowded habitations; and *social fragmentation*, which represents the lack of a home life to provide social security (Moser, Gatehouse, & Garcia 1996 as cited in Baharoglu & Kessides, 2002, p. 124). While the definition of urban poverty is highlighted here, it shows that social and spatial dimensions are important variables.

Meanwhile, urban poverty rates have also been increasing in parallel with the city populations of the world. The urban population reached 54% in 2014 after the urban and rural population in the world had equalized in 2007 (UN, 2014, p. 7).³ In Turkey, urban populations (cities and districts) reached approximately 91.3% of the total population (TÜİK, 2014a).⁴ The increase in urbanization and poverty becoming an urban situation has been interpreted as the global urbanization of poverty (Davis, 2007, p. 70; Ravallion, 2001, p. 9). While the current structure of cities has yet to be sufficient for those currently living there, elements such as intensified migration, globalization, neo-liberal economic policies, weakened welfare system, increased consumption, and prevalence of pretentious culture, crime, mafia, gangs, and so on, have narrowed the possibilities for ones who have newly come to town (Aytaç & Akdemir, 2003, p. 51). These structural changes that urban poverty has experienced signify that social and spatial exclusion is a major component.

Spatial Exclusion as a Manifestation of Social Exclusion

Social exclusion, while it includes the conditions of poverty, is defined as a concept that “suspends a single-dimensional, momentary attribute” (Adaman & Keyder, 2006, pp. 5–6). While Yurttagüler (2008, p. 380) similarly defined social exclusion as individuals or groups who are positioned outside of their social area for different reasons and cannot access it in spite of wanting to, he indicated that the *social area* covers both locales and all social services (business, education, health, etc.) that youths cannot generally reach.

³ In 2014, the urban population of Africa was 40%; Asia, 47.5%; Europe, 73.4%; Latin America, 79.5%; North America, 81.5%; and Oceania, 70.8%. The number of cities with a population over 10 million was 41; with a population between 5 and 10 million, 63; with a population between 1 and 5 million, 558; and with a population between 500,000 and 1 million was 731 (UN, 2014, p. 8, 13).

⁴ In forming this statistic, towns and villages on the borders of metropolitan areas were included in the city populations.

Room (1999), who stated that social exclusion corresponds to situations, such as lack of social participation in social relationships, lack of social integration, and lack of power, and that it does not correspond to distribution problems different from poverty, emphasized that people and households can be marginalized in the case of insufficient or inadequate public services in the place of residence and that social exclusion includes a spatial dimension. Much more importantly, when eliminating exclusion in a venue where it has existed and establishing social relationships that are felt necessary becomes impossible, both personal motivation and the dimension of social possibility increase the likelihood that the presence of social exclusion will be sustained (Room, 2009 as cited in Adaman & Keyder, 2006, p. 7). Although the concept of social exclusion was first generally used to identify persons and groups who had been excluded from the social security system (disability, single parents, etc.) in relation to employment in France in the mid-1970s, spatial relationships were decisive in spreading the concept. In particular, immigrants, the poor, and the socioeconomically disadvantaged groups who had begun living outside the city's center revealed that the exclusion process in urban areas as a result of exclusion from *social spaces* are among the most important reasons for the current prevalence of the concept (Yurttagüler, 2008, p. 381). Together with these, social exclusion has economic, cultural, and political dimensions which are inextricably entwined and interactive (Adaman & Keyder, 2006, p. 9–10); focusing on and giving special emphasis to spatial exclusion can be said to have importance because “social exclusion is rarely separated from spatial discrimination” (Yılmaz, 2008, p. 36). In spatial exclusion, people on one hand can be excluded or discriminated against because of the nature of where they live; on the other hand, they may not participate in social life due to the difficulties they have experienced in accessing public services (Adaman & Keyder, 2006, p. 10).

Social exclusion can be understood and evaluated by looking at the interventions, decisions, and practices of institutional structures that attend to ensuring integration. When analyzing the corporate structure, the initial points of focus have been the applications that fuel the process of spatial exclusion and the ones that contribute to creating new spatial practices. Bediz Yılmaz (2008, p. 127–128), in his study on Istanbul's Tarlabası district, described Kurdish migrants as underclass citizens in their neighborhood by claiming that the concept of underclass has features in common with social exclusion. However, Alev Erkilet (2011, p. 137), in her study that dealt with whether poverty could be analyzed in Istanbul's Historic Peninsula through the conceptualization of the underclass, indicated that buffer mechanisms are capable of blocking the formation of an underclass in this area, and no negative behavioral patterns of underclass can exist unless the mechanisms of their sustenance are not destroyed through “municipal and urban interventions.” From this perspective, interventions in urban areas can be said to make a difference with poverty and its condition.

One of the most important dimensions of social exclusion and spatial changes that interventions intend to create for urban areas is *accessibility*. Buğra and Keyder (2003) defined access to public goods and services, access to the labor market, and social participation as the social dimensions of exclusion (as cited in Yilmaz, 2008, p. 32). Disadvantages in the process of accessing or a *lack of access* to services such as education, health care, and housing have been outlined as issues in the conceptualization of social exclusion (Atkinson & Davoudi, 2000; Sen, 2000 as cited in Yurttagüler, p. 384). Therefore, the groups that social exclusion addresses are various disadvantaged groups such as youths, children, the elderly, the disabled, and women, with particular emphasis on the poor.

Accessibility to urban spaces can determine the life chances (as per Max Weber's meaning) of the poor, especially impoverished youth. The designation of distribution, rules for accessibility, and other decisions made by local authorities in an urban system cause spatial and social limitations (Pahl, 1975, p. 201). Controlling the distribution of resources allocated to areas such as housing and education, planning cities, organizing transportation systems, determining the taxes and the areas where these will be used, determining the areas for public consumption such as parks, playgrounds, and shopping malls, and so on are some of the decisions of city managers (Slattery, 2007, p. 281). In this context, Pahl (1975, p. 203) drew special attention to the processes of housing, labor markets, and education because these resources can influence people's life chances. Accordingly, city administrators who hold the key to these resources (both the public and private sectors considered together) can determine the processes related to these resources through their decisions and practices. Issues that are important for this study in accordance with Pahl's approach include city managers' capacity to decide how to make urban spatial arrangements, their cases of managing or mismanaging conflict with the allocation of specific resources, and their determination process for allowing access to individuals and public spaces. The position of city manager in ensuring spatial accessibility is important in this study, as it focuses on the relations that impoverished youths establish with locales.

Spatial Exclusion and Impoverished Youths

One of the most important processes in the social exclusion of impoverished youths is spatial exclusion. While spatial exclusion maintains its existence in areas like the workplace, homes, and schools; *spatial stigma* carries its existence into urban venues. This section discusses how impoverished youths are kept out of these areas.

Staying Away From Home

Staying away from home means the start of removing one's self from social relations by increasingly breaking or weakening social contacts. Poor youths have been said to stay or want to stay away from home because their households are crowded, physical

conditions are insufficient (housing), family relations are significantly tense, or they believe they don't mean much to their parents (Yaman, 2013b, p. 339). This has a significant impact on their sphere of social relations because for 40% of youths one thing that makes life meaningful is family (MEMUR-SEN, 2014, p. 19).

As a significant portion of households that poor youths live in are crowded, this affects the living conditions at home. The number of people in households (especially for northeastern, mid-eastern, and south-eastern Anatolia) where youths have a low level of education was shown to have increased in KONDA's youth survey in 2006 (Pultar, 2008, p. 264). Negative indoor spatial conditions can have the effect of youths giving up their schooling and also their personal and psychological development (Hall et al., 1999 as cited in Yentürk 2008, p. 55).

While female impoverished youths can continue their current lives because of their gender role in the home, boys are faced with the necessity of bringing home income by entering the workforce unless they are in school or have moved away from home. Families can also sometimes apply pressure on youths not to go to school so that they can enter the workforce and contribute to the household economy; these youths can also remain away from *home*, *school*, and *work* because they can neither go to school nor work (Müderrisoğlu 2008, p. 60). Although physical assets of impoverished male youth who go to school or work continue to include having a home, a significant portion of their limited free-time passes in front of the television or, if they have one, the computer and internet.

Meanwhile, female impoverished youths who have not continued their education nor at the same time work for pay can get married and live together with their families; they are defined as "home girls" and are indicated to be invisible in the public sphere (Lüküslü & Çelik, 2008, p. 12). These girls are found within the home, not *away from home*, as opposed to impoverished male youths. In this context, *being outside* can become a goal for impoverished girls, and the idea of *starting a business life* (Aktaş Ymanoğlu, 2006, p. 33; Lüküslü & Çelik, 2008, p. 110) or *getting married* can be transformed into a tool for leaving home.

Vocational training courses are also mechanisms that can allow one to leave home and create job opportunities for the future. These courses can change the routine of daily life (Aktaş Ymanoğlu, 2006, p. 33–34). Attending courses that are organized in municipalities' youth or cultural centers can be said to distinguish the daily life of impoverished female youths, and these places connect them with social relations. However, in the research conducted by Kurtaran (2008), the disclosure of information and special news sections intended for youths have been found to not occur when municipal websites were examined. Municipalities do not make sufficient announcements on the Internet, update their news or bulletins, nor use the Internet and mobile phone effectively the way youths do (Kurtaran, 2008, p. 253).

Unable to Establish Communication with School

Impoverished youths who break their relations with school life and experience long-term unemployment both lose their status and, when it reaches serious proportions, pushes them out of the house after a while as the increase in spatial use necessitates a need for relationships. Youths' financial problems, work obligations, social environment characteristics, past experiences of school failure, desire to be professionals, and desire to be independent from their families can be counted among the main causes of impoverished youths dropping out of school. However, the request to work and one's circle of friends also appear to have had an effect on failure at school (Aktaş Ymanoğlu, 2006, pp. 14–18). When those who had not gone to high school or a university were asked the reasons for this, 11% said their families were an obstacle, 30% said it was necessary to earn money with a job, and 50% of them said that they had *lost interest and desire*, according to a UNDP (2008) report. 60% of those who had lost interest and desire for school came from low-income families.

Although a significant portion of impoverished youths have weak material foundations, established communications, and relationships with the school, the venue of school actually has certain limited areas: administrators who create venues and the teachers and peers who are effective. In a research conducted by Ymanoğlu (2006, p. 18), despite the fact that all kinds of financial problems and family pressures exist, youths were found who had continued their education and “shown high success.” The relationship with school and teachers that these youths had established played an important role in their success. In a research conducted by Adaman and Keyder (2006, p. vii), youths who are often in crowded classrooms have been stated to be quite unable to take advantage of educational opportunities due to limited extra-curricular activities and lack of proper studying conditions at home. Impoverished youths here can be said to have generally lost the benefit of low-level training facilities; the problem of quality in education can determine the relations that they establish with school, and these relationships and communications are often rapidly lost.

The Absence or Physical Inadequacy of the Workplace

When looking at the relationships of impoverished youths and the labor market, long-term unemployment, short-term/interim work, unpaid work, an absence of assorted assurances, occasionally hazards, and jobs with long working hours are seen (Aktaş Ymanoğlu, 2006, p. 24). The first problem in this context is youth unemployment. One of the unresolved problems of youth unemployment in Turkey is that it doubles the years of adult unemployment. According to Yenturk (2008, p. 48, 50), youth unemployment and social exclusion is valid world-wide, and for this reason it should be considered not just with the struggle to create jobs but together with the promotion of social institutions. While the unemployment rate during August

2014 was 10.1%, the youth unemployment rate was 18.9% within the 15-24 year-old age group (TÜİK, 2014b). On the other hand, unemployment (26.8%) is thought to be the most important problem of youths (MEMUR-SEN, 2014, p. 28). This situation shows that the youth unemployment rate is still high in Turkey.

Impoverished youths, as they can pass time in their previous neighborhoods and districts, go the way of reducing their visibility for long periods of time in long-term unemployment. The existence of social attitudes taken towards *unemployment* and *wandering aimlessly* render the presence of impoverished youths less visible in the districts and neighborhoods where they live; in these cases, they can be found in open spaces such as places within *walking* distance of the area in question or a park. In a survey also in Turkey conducted by UNDP (2008, p. 68), it was given that remaining unemployed after a certain age creates devastating effects, and to remain unemployed, especially for young men, means that the man is inadequate, a quasi-man, and incomplete.

Youth, which is very quickly and easily ruptured from school life, often are regretful due to the difficulties they experience in harsh working conditions and social life (Aktaş Ymanoğlu, 2006, p. 19). Impoverished youth who work long hours in informal jobs can be said to often have difficulty associating with the suburb or district they live in because of the *strain from the day* and to spend a significant portion of their limited time after work on traveling to the city.

On the other hand, as opposed to youths who go to work or attend school, impoverished youths who work are able to see the inner city, different townships and neighborhoods, and they can recognize more of these areas (Aktaş Ymanoğlu, 2006, p. 42). Impoverished youths who go to work in different districts encounter different areas of the city from using public transportation. However, in most cases long working hours and severe work conditions don't make it possible to experience these places. For these youths, these locales turn into places they can pass through, but they don't and can't stop at these venues. Even if they had time and were not tired, impoverished youths would avoid experiencing these places due to the low wages they earn, their obligation to contribute to their household, parental pressure in this direction, and their spending habits. The fact that these youths generally work in low-paying jobs prevents any spending apart from the necessities.

Being Excluded from Urban Locales

The issue is that impoverished youths are defined by the neighborhoods and districts they live in. This situation determines the relationships that form at school, work, and in social life. These places and neighborhoods generally are described through crime, substance use, being an urban failure, being unreliable, and so forth. As an example, it is considered "to be a vice itself to reside in Tarlabası, an indicator

of delinquency,” (Yılmaz, 2008, p. 141). Also in a study in Istanbul performed on the neighborhoods of Küçük Mustafa Paşa and Balat, the residents of central Fatih were observed to define the above-mentioned places as “slums,” “a dirty place,” “a dangerous place,” and so on, and those living in these regions felt uncomfortable by these words; in the end, they felt excluded (Şentürk, 2008, p. 156).

There are a variety of opportunities that come with being in the heart of the city, such as having low rents, being within walking distance to the central business district, and being close to culture and entertainment. This situation increases the possibilities for work and subsistence. On the other hand, however, areas like this that are in the city center are ignored more than the poor neighborhoods located within the city’s periphery. As stated by Yılmaz (2006, p. 37), despite being in the heart of the city, the social distance has come to an undeniable situation. Together with these, impoverished youth in particular can be said to benefit from the historical background of neighborhoods and districts that are located in the city center; they try to create for themselves a stronger identity. Although this is difficult for neighborhoods and districts that are more intensely associated with crime such as Tarlaşa, impoverished youth are seen to take strength from the historical background of these places. While the neighborhoods and districts they live in already involve certain disadvantages, these youths highlight the history of their locale to cover up this perception, ignoring it and trying to lean on the past (Şentürk, 2008).

There are different strategies in the slum areas within the city’s periphery. People that live in such areas, when asked where they live in relation to those that come from outside of their neighborhood or district, state that a location is better perceived than it is by the people in the city. This situation has led to impoverished youths already wanting to move from their locale. The desire to abandon a quarter or district just to overcome spatial exclusion is not a developed strategy; at the same time, impoverished youths’ desire to change themselves must be considered (Yaman, 2013b, p. 336). In Tüfekçioğlu and Şatiroğlu’s study (2001) on the slum area of Bayramtepe, both children and women were also observed to spend their time on the streets in their neighborhoods, while the men were observed to be able to walk around looking for work. Impoverished youths living in Esenler were also prevented from going to Istanbul’s central districts and to Taksim, Bakırköy, Kadıköy, and other places packed with entertainment venues because of material deprivation (travel money, the money required to enter entertainment places, etc.). While another reason was that the youths that went had not been accepted in these hangouts and had been excluded (Yaman, 2013b, p. 338).

The Issues of the Circumstances of Youths’ Lack of Locales

It is difficult to say youths can basically have new locales if the locales that are mentioned remain out of reach and push them to different pursuits. In a study

performed on Istanbul's Historic Peninsula, impoverished young men were observed to prefer either chatting on street corners and intersections or spending their time in Internet cafes, while young women preferred walking in the streets. Nevertheless, youths were seen to either not prefer or very rarely go to the cinema, theater, concerts, and so forth so as not to consider cultural events as a basic need (Şentürk, 2008, pp. 162–163). Apart from the historic center, in another study made in the city limits in areas of established migration, youths who remained away from home were mentioned to be able to continue their social lives from *cafés* as a new locale. According to the study, cafés were not just a venue for dance and entertainment to impoverished youths, the cafés were described as a second home and even as a first home where they could be themselves; cafés are places that provide a particular socialization through the relationships with peers and places where they can take refuge when their heads are stuck; cafés contribute to solving their problems. When the relationship formed with the café locale does not become cozy, distress is felt and pardon is begged from the café owner, who is seen as a *father*. The negative impact on young people's lives can be found in the easiness of male-female relations in cafés (important venues for teens), the existence of practices that lead to substance use, being open until late hours, and so on (Yaman, 2013b, p. 339).

The problem of locales for impoverished youth brings with it many problems such as not being able to be themselves at locales of home, school, work, and city, as was mentioned. These problems come at the beginning of crime and substance use. If social relationships from locales are accepted as calling the self into existence, a lack of locales can lead impoverished youths who are beginning their search to add new *value* and *meaning* into their daily lives apart from their existing relationships to substance use, and from this it can also lead to crime. In these regions where economic difficulties, domestic disputes, and violence are increasing, the trend towards substance abuse and crime increase as well, especially among youths (Adaman & Keyder, 2008, p. 129).

One of the areas youths head towards because of the lack of locales is the Internet. In MEMUR-SEN's study of the profile of Turkey's youth (2014), a high percentage of youths were determined to use the Internet; almost two-thirds (60.7%) used the Internet several times a day. The study said youths followed the internet for research (29.2%), social media (16.8%), entertainment and games (11.2%), and receiving news (10.9%). When youths were asked how they spent their time, computer and internet use came in first place at 21.1% (MEMUR-SEN, 2014, p. 10, 14). In a study conducted by SETA, watching television and listening to the radio (56.8%); reading books, magazines, and newspapers (40.8%); participating in social media networks on the internet (37.2%); playing sports (29.6%); and playing computer games (20%) came to the forefront of the particular activities that youths do in their free time. This showed that television,

internet, and computer use are popular among youth. Participants used the internet mostly in their homes at 71.8%, 12% at their place of work, and 14.9% at internet cafés (Gür, Dalmış, Kırmızıdağ, Çelik, & Boz, 2012, p. 62, 83). Also in the case of impoverished youth, proportions similar to what has been mentioned can exist; even Internet and computer use and going to Internet cafés are said to be more common.

The effects from the practice of impoverished youths being excluded from locales (certainly in areas of a dense youth population) have been seen to adversely affect social relations. The corruption of the social fabric in regions related to the *housing* of criminals is the topic of how impoverished youths in those neighborhoods become part of a criminal group (Yılmaz, 2008, p. 34). One of the strategies of impoverished youths who work hard for low wages to quickly rid themselves of poverty is to become a part of these kinds of groups. Both in city centers (Şentürk, 2008; Yılmaz, 2008) and within the city's periphery (Yaman, 2013b), impoverished young men and women *want to get married*; the boys are included in any gang and the girls *are together with* the gang members. In this context, keeping impoverished youths who are addressing their exclusion from locales away from these mentioned criminal groups is difficult. Yılmaz (2008, p. 37) indicated in the example of Tarlabası that those who perform acts of thievery do not set off into this type of work; this emphasizes that it *affects* and *lures* them; people resort to such actions as a survival strategy.

Impoverished youths have indicated that they are deprived of opportunities where they can develop themselves in the neighborhoods and districts where they live; there isn't anyone they can take as a role model (Aktaş Ymanoğlu, 2006, p. 45). In addition, the limitations that originate from the locales have been mentioned as the cause of difficulties in accessing urban rights (Adaman & Keyder, 2008, p. 129). According to Yentürk (2008), *remaining out* of education and business life means youths will also come to an interim where they will also *remain out* of NGOs.

In Place of the Conclusion: Principles of Urban Intervention Directed Towards Locale Inclusion

The basic approach is the capability of impoverished youth to *experience* that which will provide them with locale inclusion. The experience is to make contact compulsory (being together in a venue with the people who have one). This experience makes it possible for the individual to come into being both socially and spatially. In this context, an assessment should be made about what principles can be provided to impoverished youth through the experience of venues. Before first discussing the general principles for this, space is given to have an evaluation related to areas where spatial exclusion has been experienced.

Firstly, the principles of accessibility have an important place in the process of spatial exclusion. What cannot be accessed cannot be experienced. Therefore, impoverished youths should be able to access the intended places. Nevertheless, *continuity* should be ensured secondly. The process of ensured, continuous accessibility should be configured. Otherwise, the experience is only one time; it doesn't continue. Another principle is diversity. Not just similar categorically, the experience of bringing people together is limited by age, status, experience, and so on. Ensuring diversity depends on building spatial flexibility and accessibility. The current individuality of youths can be seen to have need of being unstructured, of course, if care is taken to have their effectiveness and activities strictly constructed. Considering a venue dependent on the human element will also form another principle. Practitioners who exist individually to be together with youths only during events/activities or who are present at the start of a task only during work hours are not sufficient for establishing a relationship between people and a venue. When creating individual venues, the human factor must be taken into account as well as people's relationship with venues.

A venue's use of space and its function is preceded more by its design. This situation stems from local governments wanting to show or offer the activities they perform by means of representation. However, the goal here is not to make a design, it is to build a place that functions. Today, *design* is increasingly referred to as the object. Venues that are noted for their design may be limited in function and may not meet current needs. To avoid this situation, it is necessary to determine the construction of a venue as a principle. Design should not be a policy of building or constructing. Another principle when creating a venue directed towards youth is the basic reception of the neighborhood or district. Urban access, when considered as another important element, can be seen to determine the nature of the relationship that will be established with a venue that ensures accessibility to impoverished youth. Thus, impoverished youths who suffer from a lack of venues in their neighborhood or district can possibly achieve *locale capital*. When building these venues, it is necessary to include youths in the process, especially impoverished youths. In Turkey, *participation* is evaluated only before a project is carried out, as very few people know of or participate in meetings. However, mechanisms should be developed before determining where the venue's grounds will be built, before determining the architectural features and contents of the venue, until youths have contributed to the interior design. Here, *specialized* knowledge will provide more efficiency by relying on the specialists in this societal issue of becoming free from dominance.

Kaynakça/References

- Adaman, F., Akgüngör, S., & Arman, T. (2002). *Yoksullukla mücadele ve sürdürülebilir kalkınma*. <http://www.tesev.org.tr/rio10/> adresinden edinilmiştir.
- Adaman, F., & Keyder, Ç. (2006). *Türkiye’de büyük kentlerin gecekondu ve çöküntü mahallelerinde yaşanan yoksulluk ve sosyal dışlanma*. http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf adresinden edinilmiştir.
- Aktan, C. C., & Vural, Y. İ. (2002). Yoksulluk: terminoloji, temel kavramlar ve ölçüm yöntemleri. C. C. Aktan (Ed.), *Yoksullukla mücadele stratejileri* içinde. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları. <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vuralyoksulluk.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Aktaş Ymanoğlu, M. (2006). Kent yoksulu gençlerin yaşam koşulları ve yoksulluğun yeniden üretimi. *İletişim: Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 9–48.
- Asia Development Bank. (2006). *Poverty definition, measurement, and analysis. Poverty handbook analysis and processes to support Asia Development Bank Operations: A working document*. Retrieved from http://www.adb.org/Documents/Handbooks/Analysis/Processes/appendix_01.pdf
- Aytaç, Ö., & Akdemir, İ. O. (2003). Türkiye’de yeni kentli yoksulluk sorunu. A. E. Bilgili & İ. Altan (Ed.), *Yoksulluk* içinde (Cilt II, s. 50–77). İstanbul: Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.
- Baharoglu, D., & Kessides, C. (2002). *Urban poverty. Macroeconomic and sector approaches* (Volume 2, Chapter 16, pp. 123–159). Washington, DC: World Bank. Retrieved from http://poverty2.forumone.com/files/4418_chap16.pdf
- Buğra, A. (2005). *Yoksulluk ve sosyal haklar raporu*. http://www.spf.boun.edu.tr/docs/STGP_Bugra.pdf adresinden erişilmiştir.
- Davis, M. (2007). *Gecekondu gezegeni* (G. Koca, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Enneli, P. (2010). Türkiye’de toplumsal bir kategori olarak yoksul gençler. *Antropoloji*, 23, 41–67.
- Erkilet, A. (2011). Sınıf-altı: Kuramsal tartışmalar ve İstanbul Tarihi Yarımada’ya uygulama imkânları. *Öneri Dergisi*, 9(36), 137–146.
- Gür, B., Dalmiş, İ., Kırmızıdağ, N., Çelik, Z., & Boz, N. (2012). *Türkiye’nin gençlik profili*. Ankara: SETA Yayınları.
- Kurtaran, Y. (2008). Gençlik çalışmaları ve İstanbul’daki yerel yönetimler. N. Yentürk, Y. Kurtaran & G. Nemutlu (Der.) *Türkiye’de gençlik çalışması ve politikaları* içinde (s. 243–256). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- MEMUR-SEN. (2014). *Türkiye gençlik profili araştırması*. <http://www.memursen.org.tr/yayinlar/genclik.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Mowafi, M. (2004). *The meaning and measurement of poverty: A look into the global debate*. Retrieved from <http://topics.developmentgateway.org/poverty/highlights/viewHighlights/viewHighlight.do~activeHighlightId=102120>
- Müderrişoğlu, B. (2006). Çalışmak ya da çalışmamak: Bütün mesele bu! F. Adaman & Ç. Keyder (Yay. Haz.), *Türkiye’de büyük kentlerin gecekondu ve çöküntü mahallelerinde yaşanan yoksulluk ve sosyal dışlanma* içinde (s. 54–64). http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf adresinden edinilmiştir.
- Pahl, R. E. (1975). *Whose City?* Harmondsworth, London, UK: Penguin Books.
- Pritchett, L. (2003). *Who is not poor? Proposing a higher international standard for poverty* (Center for Global Development Working Paper No. 33). Retrieved from <http://Ssrn.Com/Abstract=1111717>

- Pultar, N. (2008). Biz kimiz? KONDA toplumsal yapı araştırmasında gençler. N. Yentürk, Y. Kurtaran & G. Nemetlu (Der.) *Türkiye’de gençlik çalışması ve politikaları* içinde (s. 259–285). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ravallion, M. (2001). *On the urbanization of poverty* (World Bank Policy Research Working Paper, No. 2586). Washington, DC: World Bank. Retrieved from <http://ssrn.com/abstract=632655>
- Şenses, F. (2006). *Küreselleşmenin öteki yüzü yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şentürk, M. (2008). *Yoksulların yaşam stratejileri: Küçük Mustafa Paşa ve Balat örnekleri* (Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014a). *İllere göre il/ilçe merkezi ve belde/köy nüfusu – 2013*. <http://rapory.tuik.gov.tr/15-12-2014-03:34:48-42273112315460404801280480136.html> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014b). *Hanehalkı işgücü istatistikleri, ağustos 2014*. <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=16013> adresinden edinilmiştir.
- United Nations Development Programme. (2008). *Türkiye’de gençlik: Türkiye 2008 insani gelişme raporu*. Ankara: Desen Yayıncılık.
- United Nations. (2014). *World urbanization prospects*. Retrieved from <http://esa.un.org/unpd/wup/Highlights/WUP2014-Highlights.pdf>
- Yaman Ö. M. (2013b). *Apaçi gençlik: Gençlerin toplumsal davranış ve yönelimleri İstanbul’da Apaçi alt kültür grupları üzerine nitel bir araştırma*. İstanbul: Açılımkitap.
- Yaman, Ö. M. (2013a). Türkiye’de gençlik sosyolojisi çalışmalarına dair bibliyografik bir değerlendirme. *Alternatif Politika*, 5(2), 114–138.
- Yentürk, N. (2008). Gençlerin yaşamlarını çevreleyen alanlarda gençlik politikaları ve önerileri. N. Yentürk, Y. Kurtaran & G. Nemetlu (Der.), *Türkiye’de gençlik çalışması ve politikaları* içinde (s. 379–399). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yılmaz, B. (2006). Yakındaki uzak: İstanbul’un bir kentiçi mahallesinde sosyal dışlanma ve mekânsal sürgün. F. Adaman & Ç. Keyder (Yay. Haz.), *Türkiye’de büyük kentlerin gecekondulu ve çöküntü mahallelerinde yaşanan yoksulluk ve sosyal dışlanma* içinde (s. 27–39). http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf adresinden edinilmiştir.
- Yılmaz, B. (2008). Türkiye’de sınıf-altı: Nöbetleşe yoksulluktan müebbet yoksulluğa. *Toplum ve Bilim*, 113, 127–145.
- Yurttagüler, L. (2008). Sosyal dışlanma ve gençlik. N. Yentürk, Y. Kurtaran & G. Nemetlu (Der.), *Türkiye’de gençlik çalışması ve politikaları* içinde (s. 379–399). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.